

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU, ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Diplomski rad

**NACIONALNA SIGURNOST U KURIKULUMU
SASTAVNICA ZAGREBAČKOG SVEUČILIŠTA**

Student: Filip Adaković

Mentor: dr.sc. Mirko Bilandžić, izv. prof.

Komentor: dr.sc. Vlatko Previšić, red. prof.

Zagreb, rujan 2013.

Sadržaj

Nacionalna sigurnost u kurikulumu sastavnica zagrebačkog sveučilišta

1. Uvod	3
2. Cilj i svrha diplomskog rada	5
3. Sigurnost – povijesni pregled	5
3. 1. Tradicionalno shvaćanje sigurnosti.....	5
3. 2. Suvremeno shvaćanje sigurnosti	6
4. Nacionalna sigurnost	9
4. 1. Povijesni osvrt na nacionalnu sigurnost.....	9
4. 2. Kako definirati nacionalnu sigurnost.....	10
4. 3. Nacionalna sigurnost i strategija nacionalne sigurnosti RH	12
4. 4. Strategija sigurnosti Europske unije	14
5. Obrazovanje za nacionalnu sigurnost	15
5. 1. Sigurnosno i obrambeno obrazovanje u RH.....	15
5. 2. Sigurnosno i obrambeno obrazovanje u drugim državama	17
6. Kritičke sigurnosne studije	19
6. 1. Kopenhaška škola	21
7. Kurikulum	23
8. Kratka rasprava	25
9. Hipoteze	26
9. 1. Osnovna hipoteza.....	26
9. 2. Izvedene hipoteze	27
10. Metodologija istraživanja	27
10. 1. Uzorak i metode prikupljanja podataka.....	27
10. 2. Određivanje jedinica analize sadržaja.....	29
10. 3. Metoda obrade podataka	30
11. Rezultati istraživanja	31
11. 1. Agronomski fakultet.....	31

11. 2.	<i>Ekonomski fakultet</i>	34
11. 3.	<i>Fakultet elektrotehnike i računarstva</i>	38
11. 4.	<i>Fakultet političkih znanosti</i>	41
11. 5.	<i>Filozofski fakultet</i>	45
11. 6.	<i>Hrvatski studiji</i>	47
11. 7.	<i>Prirodoslovno-matematički fakultet</i>	48
11. 8.	<i>Dodatak – Visoke škole</i>	49
	11.8.1. <i>Visoka policijska škola</i>	50
	11.8.2. <i>Visoka škola za sigurnost</i>	51
	11.8.3. <i>Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije</i>	52
12.	Sažeti pregled svih rezultata analize sadržaja	53
13.	Zaključna razmatranja	56
14.	Popis literature	58
	14. 1. <i>Knjige</i>	58
	14. 2. <i>Članci iz časopisa</i>	58
	14. 3. <i>Članak u elektroničkom časopisu ili bazi</i>	59
	14. 4. <i>Internet literatura</i>	59
	14. 5. <i>Dnevne novine</i>	59
15.	Sažetak	60
16.	Summary	61

1. Uvod

Od samog postanka ljudske vrste pa sve do danas, sigurnost je jedan od fenomena s kojima se ljudi svugdje u svijetu konstantno susreću. Potreba za sigurnošću je, uz fiziološke potrebe, neophodna za preživljavanje organizma, a prema Maslowljevoj hijerarhiji potreba (Maslow, 1982.) one spadaju u biotičke potrebe, odnosno *"deficiency needs"*, potrebe bez kojih je ljudski opstanak doveden u pitanje. Tek kada su te potrebe zadovoljene, javljaju se *"metapotrebe"*, odnosno *"Being needs"*: potreba za pripadanjem i ljubavlju, potreba za poštovanjem i samopoštovanjem te potreba za samoostvarenjem (Poston, 2009.). Iz navedenoga, ali i iz realnog iskustva svakog pojedinca koji se barem jednom u životu našao ugroženim ili se osjećao nesigurnim iz bilo kojeg razloga, jasno je da sve druge potrebe postaju manje važne, a naglasak se stavlja na vraćanje u prvobitno, sigurno stanje u kojem se pojedinci, a onda i društvene grupe, društva u cijelini, gospodarski i politički subjekti, države i okoliš ne smatraju ugroženima. *"U trenucima nesigurnosti za čovjeka sve ostalo izgleda manje važno od potrebe da se zaštiti i bude siguran. Zato ljudi teže životu u kojem vlada red, zakonitost, organizacija".¹*

Rad *"Nacionalna sigurnost u kurikulumu sastavnica zagrebačkog sveučilišta"* bavi se temama sigurnosti obrađenima kroz četiri poglavlja: sigurnost - povijesni pregled, nacionalna sigurnost, obrazovanje za nacionalnu sigurnost, kritičke sigurnosne studije, a svako od navedenih poglavlja kroz prikaz povijesnog razvoja i sadržajne širine pomaže u lakšem snalaženju u ovoj problematici te iz različitih aspekata prikazuje značaj i upotrebu pojma *nacionalna sigurnost*. Peto poglavlje je vezano uz kurikulum, a sadržaji koji su u njemu predstavljeni potrebni su kao uvod u empirijski dio rada.

Suprotstavljanjem dvaju gledišta na pojam sigurnosti, tradicionalnog i suvremenog, očituje se razvoj i napredak po pitanju shvaćanja i definiranja samog pojma sigurnosti, a time se bavi poglavlje *sigurnost - povijesni pregled*, prvo poglavlje ovog rada. Teoretičari koji su se bavili ovom problematikom konstantno su kroz godine

¹ Izvor: Tatalović, Bilandžić, 2005:28.

dovodili u pitanje analitički okvir sigurnosnih pitanja svojeg vremena, te su pokušavali dati svoj doprinos što boljoj definiciji sigurnosti, budući su bili svjesni da postojeća shvaćanja postaju preuska i neadekvatna u kvalitetnoj analizi sve zamršenijih sigurnosnih problema.

Drugo poglavlje ovog rada bavi se pojmom nacionalne sigurnosti i njegovim definiranjem, a u njemu ćemo spomenuti najvažnije teorijske dosege toga područja kroz povijest. Sustav nacionalne sigurnosti jedan je od najbitnijih sustava svake moderne države, a bitno za naglasiti je da se pojam nacionalne sigurnosti od samog svojeg nastanka usko isprepliće s idejama koje su proizišle iz kritičkih sigurnosnih studija. Također, ovo poglavlje bavi se i strategijom nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske.

U trećem poglavlju iznijet ćemo kratak pregled stanja iz različitih država, a vezano za *obrazovanje za nacionalnu sigurnost*. Prvenstveno je potrebno istaknuti da u Hrvatskoj ne postoji zasebno obrazovno tijelo za sigurnosne studije koje bi studentima omogućavalo stjecanje znanja iz područja nacionalne sigurnosti, diplomacije, međunarodnog prava i općenito kompletne sigurnosne problematike, odnosno bilo u mogućnosti stvoriti prijeko potrebni civilni kadar koji bi mogao preuzeti cijeli niz položaja civilnih stručnjaka u Oružanim snagama i obrambeno-sigurnosnom sektoru, ali i u ostalim tijelima javne uprave te institucijama civilnog društva (Tatalović, 2009.).

Četvrto poglavlje posvećeno je kritičkim sigurnosnim studijama koje su na potpuno nov i inovativan način doprinijele shvaćanju sigurnosti, a onda i nacionalne sigurnosti te iznjedrile neke u potpunosti nove pojmove sigurnosnog diskursa. Naglasak je na *"Kopenhaškoj školi"* i njezinim predstavnicima Buzanu i Wæveru koji su dali širi analitički okvir pomoću sektoralne analize sigurnosti, odnosno uvođenjem pojma sekuritizacije.

U petom poglavlju ćemo definirati kurikulum, a budući će se u empirijskom dijelu rada analizirati sadržaj kurikuluma sastavnica zagrebačkog sveučilišta, potrebno je predstaviti povijesni razvoj navedenog pojma, objasniti dva dominantna kurikulumska

koncepta te objasniti najčešće strukturirane vrste kurikuluma: zatvoreni, otvoreni i mješoviti.

U empirijskom dijelu rada predstaviti ćemo rezultate analize kurikuluma sastavnica Sveučilišta u Zagrebu, a svrha analize je utvrditi zastupljenost kolegija koji se bave problematikom nacionalne sigurnosti, odnosno sigurnosti uopće.

2. Cilj i svrha diplomskog rada

Cilj diplomskog rada je teorijskom analizom istaknuti važnost nacionalne sigurnosti u suvremenom svijetu, s posebnim naglaskom na obrazovanje za nacionalnu sigurnost kao bitnim elementom održanja nacionalne sigurnosti i funkcioniranja svake moderne države te kasnije, u empirijskom dijelu rada, dobiti uvid u to gdje se i na koji način segmenti nacionalne sigurnosti obrađuju putem kolegija na fakultetima zagrebačkog sveučilišta, odnosno putem njihove usporedbe pronaći zajedničke točke njihova bavljenja sigurnošću.

Svrha diplomskog rada je ukazati na rascjepkanost kolegija koji se bave nacionalnom sigurnošću te ukazati na potrebu uvođenja sveučilišnih interdisciplinarnih sigurnosnih studija koji postoje u gotovo svim europskim zemljama u različitim izvedbama, ovisno o posebnostima i potrebama svake pojedine države, a temelj je za obrazovanje stručnih kadrova na području sigurnosti i obrane.

3. Sigurnost – povijesni pregled

3.1. Tradicionalno shvaćanje sigurnosti

Prije nego što su nastale mirovne studije, a nešto kasnije i kritičke sigurnosne studije, sigurnosna pitanja bila su gotovo izjednačena s državnim djelovanjem. Države su bile glavni nositelji sigurnosti, ljudska i društvena sigurnost bile su izjednačene s

vojnomo sigurnosti, a smatralo se da su građani jedne države sigurni, ako ne postoje vanjske prijetnje od strane drugih država.

"Sigurnost je jedan od temeljnih fenomena ljudskog društva u svim fazama njegova razvoja. Bilo da se radi o sigurnosti pojedinca, skupine, države ili grupe država, uvijek je riječ o nastojanju da se osiguraju vrijednosti i stanja za koja se smatra da su od vitalnog značenja".²

S današnjeg gledišta, tradicionalne rasprave o sigurnosti bile su preuske i nisu sagledavale kompletnu sliku fenomena sigurnosti, koji je prema suvremenom shvaćanju mnogo širi i kompliciraniji. Tradicionalno shvaćanje sigurnosti temeljilo se na promatranju vojne moći država i općeg poretka takvih država, a tradicionalne definicije, koje su bile smještene u prostoru između sile i mira, bazirane su na tri temeljne pretpostavke:

1. uvjerenju da je država odgovorna za sigurnost
2. sigurnosna politika bila je usmjerena prema očuvanju postojećeg stanja
3. vojne prijetnje zahtijevale su učinkovitu vojnu obranu koja je bila primarni interes

(Tatalović, Bilandžić, 2005.).

3. 2. *Suvremeno shvaćanje sigurnosti*

Najvažnija razlika između tradicionalnih shvaćanja sigurnosti i onih suvremenih je u tome što se sigurnost više ne poistovjećuje samo sa državama, odnosno pri spominjanju fenomena sigurnosti postoji puno više područja bavljenja od vojne problematike i vojne obrane, kao što je to u prošlosti bio slučaj. *"Njihov koncept više nije fokusiran samo na državu, već uključuje i pojedince i svjetsku zajednicu"* (Tatalović, Bilandžić, 2005:4). Tome u prilog idu i rezultati ERGOMAS i drugih istraživanja stavova državljana država-članica EU koji jasno pokazuju da rat više nije dominantni oblik ugrožavanja kao što je to bilo ranije. Pri vrhu rang liste su: slabo

² Izvor :Tatalović, Bilandžić, 2005:4.

gospodarenje, ugrožavanje životne sredine, zaostajanje u znanosti i tehnologiji, prirodne nesreće – elementarne nepogode, rasprodaja društvenog bogatstva i kriminal (Bilandžić, Mikulić, 2007.).

Drugo istraživanje koje potvrđuje ovu tezu je istraživanje kanadskog *The University of British Columbia* iz 2005. godine, kojim se nastojalo utvrditi rang listu opasnosti i ugrožavanja koje ljudi u svijetu smatraju najvećom prijetnjom nacionalnoj sigurnosti (Bilandžić, 2012.). Istraživanje je obuhvatilo 11 država³, a rezultati su pokazali da:

- 27% ispitanika najviše strahuje od nasilja povezanog s kriminalnim aktima
- 15% strahuje od terorizma
- 13% strahuje od zdravstvenih i ekonomskih prijetnji
- 12% strahuje od nesreća i prirodnih katastrofa
- 8% strahuje od rata
- 25% strahuje od raznih drugih ugrožavanja.

(Bilandžić, 2012.).

Neosporno je da je u suvremenom svijetu čovjek taj koji najviše ugrožava samoga sebe.

Novim definicijama sigurnosti pridonio je i novi svjetski poredak, odnosno način funkcioniranja i ostvarivanja diplomatskih odnosa u međunarodnoj zajednici koji je počeo krajem prošlog stoljeća, a koji se sve više temelji na suradnji, a ne sukobljavanju među državama. Koliko je sigurnost u suvremenom svijetu važan fenomen govori i činjenica da je jedan od stupova Europske unije "*zajednička vanjska i sigurnosna politika*". Tatalović napominje da sigurnost više nije cilj država koji se ostvaruje kombinacijom vojnih i diplomatskih sredstava, već se u suvremenom

³ Brazil, Kanada, Francuska, Indija, Japan, Rusija, Južnoafrička Republika, Tajland, Turska, Ujedinjeno kraljevstvo i SAD.

shvaćanju "sigurnost promatra kao odrednica opstanka, odnosno kao uvjet koji stvara odnose između pojedinca, društva i države."⁴

I dalje postoje mnoge nedorečenosti i dvojbe vezane uz sigurnosni diskurs. Iako on više nije povezan samo s vojnom, odnosno državnom sferom djelovanja, već se proširio i na druga područja ljudskog i državnog djelovanja, postoji dvojba oko toga je li sigurnost apsolutna kategorija. Tatalović napominje da netko ili nešto ne može biti malo sigurno ili malo nesigurno, a mnogi autori se slažu da su pojedinac, društvo, država, gospodarstvo, okoliš ili sigurni ili nesigurni, što znači da je sigurnost nedvojbeno apsolutna kategorija. (Tatalović, 2006.). Ako sigurnost promatramo iz naše svakodnevne perspektive, odnosno iz realnog okruženja, znamo da se u svakom trenutku može dogoditi nešto što nedvojbeno može ugroziti našu sigurnost. To u praksi znači da sigurnost ne može biti apsolutna kategorija, već možemo govoriti o postignutoj sigurnosti, odnosno o stupnju sigurnosti (Tatalović, 2006.), a on je u različitim dijelovima svijeta, odnosno u različitim državama itekako različit.

Još jedna dvojba javlja se kod pokušaja davanja cjelovite ocjene stanja sigurnosti, a povezana je s područjem neznanja. Koliko god stupanj postignute sigurnosti bio visok, uvijek postoji mogućnost skrivenog i nepredvidivog djelovanja ljudi, država ili prirode na koje se ne može utjecati budući se za njegovo postojanje ne zna, a ako informacije o njegovom postojanju budu pravovremene, opet postoji mogućnost neuspješnog djelovanja s ciljem njegove prevencije. "Zbog toga sve ocjene stanja sigurnosti izražavaju vjerojatnost, a ne stvarnu sigurnost".⁵

Tradicionalne podjele sigurnosnih studije podrazumijevale su četiri osnovna pristupa proučavanju, odnosno vrste sigurnosti:

1. na razini nacionalne države (*National security concept*)- koncentriran na probleme sigurnosti, blagostanja i opstanka pojedine države (nacionalna sigurnost)

⁴ Izvor: Tatalović, 2006:13.

⁵ Izvor: Tatalović, 2006:15.

2. na međunarodnoj razini (*International security concept*) – međunarodne institucije i kolektivna primjena vojne sile temeljni su instrumenti za ostvarenje ove vrste sigurnosti (međunarodna sigurnost)
3. regionalni pristup (*Regional security concept*) – bavi se sigurnosnom problematikom pojedinih svjetskih regija: Europe, Bliskog Istoka itd. (regionalna sigurnost)
4. globalni pristup (*Global security concept*) – sigurnost pokušava obuhvatiti cjelovito u prostornom, ali i u sadržajnom smislu (globalna sigurnost).

Tu se pojavljuje novi koncept transdržavne sigurnosti, koji se odnosi na subdržavne i transdržavne aktere te nastoji pokazati da i takvi etno-nacionalni pokreti, religiozni ekstremisti, teroristi i pobunjenici mogu biti izvor nesigurnosti i nestabilnosti. (Tatalović, Bilandžić, 2005:10).

4. Nacionalna sigurnost

4. 1. Povijesni osvrt na nacionalnu sigurnost

Pojam nacionalne sigurnosti javlja se u Sjedinjenim Američkim Državama i u uporabi je od četrdesetih godina 20. stoljeća (Tatalović, Bilandžić, 2005.), iako se mnogi autori slažu da on postoji od kada postoje i prve samostalne države koje su, ako su imale namjeru opstati, morale imati razrađene sustave državne, odnosno nacionalne sigurnosti. Od samog nastanka, pojam nacionalne sigurnosti zauzeo je središnje mjesto u sigurnosnim studijama, ali i u međunarodnim odnosima. Autor pojma nacionalne sigurnosti, Walter Lippmann, američki je novinar koji je za sigurnost tog vremena smatrao da "*nacija ima sigurnost kada ne mora žrtvovati svoje legitimne interese kako bi izbjegla rat i kada je sposobna očuvati ih ratom ako bude izazvana*".⁶

Još od onog vremena ustaljeno je mišljenje među teoretičarima sigurnosti da se upotreba pridjeva "nacionalni" u državnoj retorici koristi kako bi vlada svoje državljane

⁶ Izvor: Tatalović, 2006:143.

uvjerila u ispravnost svojih stavova i željenih akcija te tako dobila legitimitet za moguće radikalne poteze ili kontroverznu politiku. Takvo bismo shvaćanje nacionalne sigurnosti mogli nazvati jednim oblikom sekuritizacije u kojem provoditelj, u ovom slučaju država, proglašava neki referentni objekt ugroženim ne bi li uvjerila državljane u njegovu stvarnu ugroženost te na taj način dobila legitimitet za izvanredne poteze i akcije. Sekuritizacijom se detaljnije bavi četvrto poglavlje.

Sadržaj pojma nacionalne sigurnost s vremenom je postajao sve jasniji, a podrazumijevao je *"ukupnosti političkih, vojnih i gospodarskih napora koje su vlade morale ostvariti kako bi ostvarile svoje interese na međunarodnom planu"*.⁷

Temeljna zadaća institucija za održavanje nacionalne sigurnost i u današnje vrijeme je ostvarivanje nacionalnih interesa, a to često može značiti kršenje ljudskih prava, npr. zadiranja u privatnost, praćenja, prisluškivanja itd. To je vrlo sklisko područje, budući svaka suvremena demokratska država ustavom jamči ostvarenje ljudskih prava i zaštitu sigurnosti svojih građana, a upravo s ciljem ostvarenja te iste sigurnosti, ponekad dolazi do kršenja ljudskih prava. U stručnoj literaturi to je nazvano teorijom nultog zbroja, (Tatalović, 2006.), odnosno zero sum game, u kojoj se zbog dobitka na jednom području ostvaruje gubitak na drugom.

4. 2. *Kako definirati nacionalnu sigurnost*

Pojam nacionalne sigurnosti nije jednoznačno i u potpunosti definiran te postoji neslaganje među različitim teoretičarima oko njegova definiranja i samog sadržaja. U svojoj knjizi *"Osnove nacionalne sigurnosti"* autori Tatalović i Bilandžić navode ove definicije nacionalne sigurnosti prema različitim autorima⁸ (Tatalović, Bilandžić, 2005:31):

- odsutnost bilo kakvog straha od napada, ugrožavanja interesa ili prijetnje druge države ili drugih država

⁷ Izvor: Tatalović, 2006:144.

⁸ Bourquin, M., Hewedy, A., Javorović, B.

- sposobnost države (nacije) da svoje unutarnje vrijednosti zaštiti od vanjskih opasnosti
- funkcija država, s pomoću koje, u skladu s vlastitim mogućnostima sada i u buduće, poštujući globalne promjene i razvoj u svijetu, štite vlastiti identitet, opstanak i interese
- globalna sigurnost jedne političke zajednice, posebna sigurnost u okviru međunarodne zajednice.

Možda najznačajniji doprinos u pokušaju definiranja i određenja pojma nacionalne sigurnosti, zasigurno je dao Barry Gordon Buzan, profesor na Školi za ekonomiju i političke znanosti u Londonu i član tzv. *"kopenhaške škole"* o kojoj će više govora biti u četvrtom poglavlju ovog rada. On je smatrao da su sve dotadašnje definicije nepotpune te, iako nije dao jednoznačno određenje pojma nacionalne sigurnosti, naveo je po njemu neophodne elemente za samo definiciju tog pojma (Tatalović, Bilandžić, 2005.). U svojem djelu *"People, States and Fear"*, Buzan predstavlja svoju ideju sektoralne analize sigurnosti koja se temelji na pretpostavci da se sigurnost nebi trebala odnositi samo na vojsku (odnosno sigurnost u smislu prijetnje, korištenja i kontrole voje sile) (Collins, 2010.), već da je vojna sigurnost samo jedan od pet sektora, uz sigurnost okoliša, ekonomsku, društvenu i političku sigurnost (Buzan, 1991.). Može se zaključiti da je Buzanov doprinos novom pogledu na fenomen sigurnosti i dalje važeći *"koristan organizacijski nacrt svakome tko želi proširiti proučavanje sigurnosti iznad prijetnje, korištenja i kontrole voje sile"*.⁹

Ono što Buzan također uvodi u sigurnosni diskurs su razine promatranja nacionalne sigurnosti, a to su individualna, državna i međunarodna. Prema njegovom mišljenju, najbitnija je državna razina jer ona određuje druge dvije sigurnosne razine (Tatalović, 2006.). Na temelju Buzanove sektoralne razdiobe područja sigurnosti, javile su se i neke definicije nacionalne sigurnosti koje sadrže sigurnost nacionalnog teritorija, zaštitu života ljudi i imovine, zaštitu i očuvanje nacionalne suverenosti, djelovanje

⁹ Izvor: Collins, 2010:81.

temeljnih djelatnosti društva (ekonomske, političke, socijalne, kulturne, ekološke) (Grizold, 1997).

Ukratko, nacionalna sigurnost je postignuto ili predviđeno stanje sigurnosti, ona je i područje djelovanja usko specijaliziranih državnih institucija koje, zajedno s ukupnim društvenim nastojanjima imaju za primarni cilj ostvariti nacionalne interese jedne države. Ona treba osigurati stanje u kojem će *"biti osigurana sloboda države i društva, teritorijalni integritet i suverenitet države u okvirima međunarodno prihvaćenih aranžmana, ljudske slobode i prava građana, politička i socijalna stabilnost društva i države, stabilan ekonomski razvoj i funkcioniranje pravne države, stabilan javni poredak i osobna sigurnost građana te zdravi i stabilni ekološki uvjeti"*.¹⁰

4. 3. Nacionalna sigurnost i strategija nacionalne sigurnosti RH

Republika Hrvatska je nakon stjecanja vlastite državnosti i samostalnosti 1991. godine, u jeku rata, krenula u izgradnju sustava nacionalne sigurnosti. Domovinski rat i nepostojanje institucija koje bi Republika Hrvatska mogla naslijediti od bivše države dodatno su otežale i odužile taj proces (Tatalović, Bilandžić, 2005.). Ne ulazeći u detaljnu analizu izgradnje sustava nacionalne sigurnosti u prvom desetljeću državne samostalnosti, Republika Hrvatska je ipak uspjela izgraditi sve funkcionalne komponente sustava nacionalne sigurnosti (oružane snage, sustav vanjskopolitičkih institucija, obavještajni sustav itd.) (Tatalović, Bilandžić, 2005.).

Završetkom rata i promjenom uloge Republike Hrvatske u međunarodnim odnosima dolazi do povećanja stupnja sigurnosti Republike Hrvatske, a to je automatski značilo stvaranje povoljnijih uvjeta za daljnju izgradnju sustava nacionalne sigurnosti (Tatalović, Bilandžić, 2005.). U strategiji nacionalne sigurnosti iz 2002. godine, kao glavni nacionalni interesi izdvojeni su priključivanje i ulazak u NATO savez¹¹ i u

¹⁰ Izvor: Tatalović, Bilandžić, 2005:32.

¹¹ North Atlantic Treaty Organisation je međunarodna vojno-politička organizacija osnovana 1949. sa sjedištem u Bruxellesu.

Europsku uniju, kako bi Republika Hrvatska postala još sigurnija članica euro-atlantske obitelji (Tatalović, Bilandžić, 2005.).

Ustaljena praksa u razvijenim zapadnim zemljama je konstantno mijenjati, nadopunjavati, odnosno poboljšavati strategiju nacionalne sigurnosti i na taj način odgovarati izazovima koje donosi budućnost. Strategija nacionalne sigurnosti vrlo je bitna za kompletan državni i društveni aparat jer pruža temelje za razvoj i uvođenje kratkoročnih, ali i dugoročnih ciljeva, a *"Republika Hrvatska planira periodičnu reviziju ovog dokumenta..."* (Tatalović, Bilandžić, 2005.). Nažalost, na planu su daljnja revizija i izmjene ovog dokumenta i ostale te je u Republici Hrvatskoj i dalje važeća Strategija nacionalne sigurnosti koju je Hrvatski Sabor donio još 2002. godine, a u kojoj su iako već ostvareni, vitalni nacionalni interesi i dalje pristup NATO savezu i Europskoj uniji.

Pokušaji stvaranja novih strategija nacionalne sigurnosti pojavljivali su se 2010. i 2011. godine, ali nakon formiranja povjerenstva i izrade nacrtu koji je trebao završiti u javnoj raspravi i u saborskoj proceduri, od nove strategije nacionalne sigurnosti ni danas nema ništa te je na snazi još uvijek ona iz 2002. godine. (Tabak, 2012.).

Ono što je od posebnog interesa za ovaj rad: obrazovanje za nacionalnu sigurnost, odnosno mogućnost stjecanja potrebnih znanja, vještina i kvalifikacija na visokoškolskim ustanovama za rad u službama nacionalne sigurnosti u toj, možemo slobodno reći zastarjeloj strategiji nacionalne sigurnosti uopće se ne spominju. Postavlja se pitanje kako jedna suvremena demokratska država kao što je Hrvatska ne posvećuje nimalo pažnje i resursa rješavanju tog problema? Budući je strategija nacionalne sigurnosti temeljni dokument sigurnosnog sustava svake moderne države, neprihvatljivo je takvo njegovo zanemarivanje. Riječ obrazovanje se u strategiji nacionalne sigurnosti spominje jedan jedini puta, dok istovremeno sve vlade koje su nakon njezina donošenja bile na vlasti u svojim programima predstavljaju Hrvatsku kao zemlju znanja čije će neostvarene potencijale upravo one ostvariti i maksimalizirati.

U strategiji obrane Republike Hrvatske pojam obrazovanje, odnosno *"izobrazba"* spominje se u kontekstu strategijske važnosti, a naglasak je i na sustav

obrazovanja civilnih kadrova za potrebe cijelog spektra obrambenih zadaća. Civilni eksperti potrebni su svim institucijama obrambenog sustava, a posebno Ministarstvu obrane.

Mnogi domaći autori koji se bave ovim pitanjima već godinama izražavaju nezadovoljstvo takvim stanjem strategije nacionalne sigurnosti, ali pomak po tom pitanju nije vidljiv. Budući se ni ne spominje u strategiji nacionalne sigurnosti, ne treba čuditi činjenica da u Republici Hrvatskoj ne postoji visokoškolska obrazovna ustanova specijalizirana za obrazovanje novih stručnjaka iz ovog područja.

Uloženi su određeni naponi prema pokretanju Studija nacionalne obrane i sigurnosti, zajedničkog projekta Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Ministarstva obrane Republike Hrvatske – Instituta za istraživanje i razvoj obrambenih sustava (Tatalović, 2009.), ali po tom pitanju do danas nije ostvaren značajniji napredak. Doduše, na diplomskom studiju pri Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu postoji smjer "*Nacionalna sigurnost*" te također postoji poslijediplomski specijalistički studij pod imenom "*Sigurnosna politika RH*" u trajanju od dva semestra, ali to je, u usporedbi s ostalim europskim zemljama u kojima postoje specijalizirane visokoškolske ustanove na kojima je moguće na studij krenuti i ranije od diplomske razine, jednostavno nedovoljno. U takvim obrazovnim ustanovama mladi ljudi od samog početka svojeg akademskog obrazovanja stječu sve kompetencije koje su potrebne za zaposlenje u sigurnosno obrambenom državnom sektoru i mnogim drugim ne-državnim područjima, a neke od njih predstaviti ćemo u idućem poglavlju.

4. 4. *Strategija sigurnosti Europske unije*

Za razliku od hrvatske, sigurnosna strategija Europske unije nije državocentrična, već društvenocentrična. Kao ključne prijetnje sigurnosti navedeni su terorizam, korištenje oružja za masovno uništenje, regionalni sukobi, oslabljene države te organizirani kriminal, a "*europska strategija sigurnosti ima za cilj ostvarenje sigurne Europe u boljem svijetu*" (Bilandžić, 2012:57). Budući u sklopu Europske unije postoje vanjska i unutarnja sigurnost kao dva odvojena i kroz povijest odvojeno razvijana

područja, ukratko ćemo objasniti oba. Vanjska sigurnost, kao jedan od tri stupa Europske unije (Bilandžić, 2012.), odnosi se na vanjsku sigurnosnu i obrambenu politiku EU. Ona podrazumijeva odnose s drugim državama i mirno rješavanje otvorenih pitanja koja EU ima s ostalim akterima međunarodne zajednice. Unutarnju sigurnost EU mogli bismo nazvati nacionalnom sigurnošću Europske unije, iako ona to ne može biti, budući EU nije nacionalna država.

Unutar strategije unutarnje sigurnosti EU¹² razvijen je Europski model sigurnosti koji kao ključne prijetnje unutarnjoj sigurnosti navodi terorizam, organizirani kriminal, cyber kriminal, međugranični/prekogranični kriminal, nasilje, prirodne i od čovjeka izazvane katastrofe te prometne nesreće (Bilandžić, 2012.). Tim modelom nastoji se integrirati policijsko i pravosudno djelovanje, kontrola granica i zaštita civila unutar svih članica EU i postaviti nove standarde u povećanju sigurnosti.

U odnosu na dokumente Europske unije koji se kontinuirano nadopunjuju i poboljšavaju s ciljem povećanja sigurnosnog standarda svojih državljana, jasno je da strategija nacionalne sigurnosti RH nije dorasla suvremenim sigurnosnim izazovima te treba hitno biti promijenjena i modernizirana sukladno s europskim standardima.

5. *Obrazovanje za nacionalnu sigurnost*

5. 1. *Sigurnosno i obrambeno obrazovanje u RH*

Kao što je prikazano u prethodnim poglavljima, suvremene države organiziraju sigurnosni i obrambeni sektor kako bi se mogle suočiti sa svim opasnostima i prijetnjama koje mogu ugroziti opstanak države, njezinih građana, te materijalnih i prirodnih dobara (Tatalović, 2009.). Da bi to bilo moguće, sigurnosno obrambeni sektor mora biti sastavljen od visokoobrazovanih stručnjaka koji svojim znanjima i iskustvom mogu odgovoriti na takve prijetnje. Ukoliko država u ostvarivanju svoje nacionalne

¹² Usvojena u veljači 2010. godine od strane Vijeća EU.

sigurnosti koristi pogrešne mjere i mehanizme, to može dovesti u pitanje i sam politički poredak (Tatalović, 2009.).

Na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu još je 1975. godine osnovan studij "*Općenarodne obrane i društvene samozaštite*", a slični studiji u različitim oblicima osnovani su i u svim ostalim glavnim gradovima bivših jugoslavenskih republika, dok je jedino u Beogradu osnovan zaseban Fakultet obrane i zaštite. Osnivanjem zagrebačkog studija na Fakultetu političkih znanosti nastojalo se proširiti vojna znanja prema građanima koji su, nakon završetka studija, mogli djelovati u civilnom, odnosno ne-vojnom dijelu obrambenog sustava. Usprkos tome što su bile stvorene pretpostavke da se preobrazi u studij nacionalne sigurnosti, zbog svojih nedostataka i problema, ali i problema ondašnjeg režima, studij je ukinut 1992. godine, iako ostale susjedne zemlje u kojima su postojali slični programi nisu učinile isto (Tatalović, 2009.).

Za produktivnu tvorbu kurikuluma odgoja i obrazovanja iznimno je važno prihvaćati i metodologiju njegove sukonstrukcije (Miljak, 2005.), tj. sudjelovanje svih zainteresiranih čimbenika u tom poslu te shvaćanje ove izgradnje kao dinamičnog procesa stalnog stvaranja i nastajanja jer se prema Miljaku sukonstrukcija događa u hodu. Upravo su jedan takav kurikulum, na temelju dugogodišnjeg iskustva i rada u sigurnosno obrambenom području 2008. godine kreirali Tatalović, Cvrtila, Jakešević i Pili, ali on i dalje nije sproveden u djelo. Zamišljen kao preddiplomski studij od šest semestara, trebao bi služiti kao temelj za daljnje školovanje na diplomskoj i postdiplomskoj razini. Tu najbolje dolazi do izražaja konstatacija navedenih autora u kojoj se jasno vidi da "*Republika Hrvatska pitanju obrazovanja u području obrane na sveučilišnoj razini u posljednjih petnaestak godina nije posvećivala potrebnu pozornost*".¹³

Upravo u tome leži dio problematike ovog diplomskog rada: elementi nacionalne sigurnosti rascjepkani su kroz kolegije na različitim fakultetima Sveučilišta u Zagrebu, odnosno ne postoji zaseban fakultet za izučavanje sigurnosti kao sve važnijeg društvenog fenomena koji bi imao jedinstveni sigurnosni kurikulum. Već smo

¹³ Izvor: Tatalović, 2009:11.

napomenuli da se na Fakultetu političkih znanosti i to na diplomskom studiju može opredijeliti za dvosemestralni smjer "*Nacionalne sigurnosti*" te kasnije upisati poslijediplomski specijalistički studij "*Sigurnosna politika RH*" koji se također sastoji od dva semestra. Dvije godine, u usporedbi s preddiplomskim, diplomskim i poslijediplomskim studijem kakav postoji u drugim zemljama jednostavno izgledaju nedovoljno te je hrvatskim građanima nužno omogućiti studiranje sigurnosno obrambenih pitanja u punom trajanju.

5. 2. *Sigurnosno i obrambeno obrazovanje u drugim državama*

Na temelju analize iskustava država članica NATO-a te država regija u području sigurnosnog obrazovanja, očito je da više od polovice zemalja u svome sustavu ima određeni oblik vojno-civilnog studija obrane koji čini temelj sustava obrazovanja za obrazovne potrebe (Tatalović, 2009.). U nastavku ćemo prikazati skraćeni pregled rezultata analize tih država istog autora.

U Srbiji, na Fakultetu sigurnosti Sveučilišta u Beogradu postoje Studij sigurnosti i Studij obrane. Oba studija izvode se kao preddiplomski bolonjski programi, traju 4 godine, odnosno 8 semestara, a ukupan broj ECTS¹⁴ bodova na svakom studiju je 240. U prilog ovakvom obliku školovanja ide činjenica da društvu ovakav kadar nedostaje, što se vidi i iz evidencije Zavoda za zapošljavanje. Pored ovih i drugih smjerova, postoji i studijski program za stjecanje zajedničke diplome Fakulteta sigurnosti i Vojne akademije koji također traje 4 godine, odnosno 8 semestara, i ukupan zbroj ECTS bodova je 240.

U Sloveniji na Sveučilištu u Ljubljani i Sveučilištu u Mariboru neki fakulteti imaju programe koji se mogu svrstati u područje civilno-vojnog obrazovanja. Na Fakultetu društvenih znanosti u Ljubljani, pri Katedri za obrambene studije tako se može studirati politologija, smjer obrana, a u okviru Katedre postoji preddiplomski

¹⁴ ECTS - European Credit Transfer and Accumulation System, Europski sustav prikupljanja i prenošenja kredita (bodova) tijekom studija. Preuzeto sa internet stranice MZOŠ-a: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=9852&sec=3304>.

studij obrane te magistarski studij obrane koji je objedinio prijašnji magistarski i specijalistički studij. Na mariborskom Sveučilištu postoji Fakultet za sigurnosne znanosti koji, među ostalima, ima i Sigurnosnu katedru. Programi koji se izvode podijeljeni su na visokoškolski program, sveučilišni program, specijalistički studij, magistarski studij te doktorski studij.

U Bosni i Hercegovini ne postoji zaseban Studij obrane, ali na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Sarajevu djeluje Odsjek sigurnosti u sklopu kojeg su organizirani Smjer sigurnosti i Smjer mirovnih studija, demokracije i ljudskih prava, oba u trajanju 3 godine s ukupno 180 ECTS bodova. Kao i u prethodno navedenim zemljama, diploma sa ovih dvaju smjerova omogućava rad u organima sigurnosti i obrane Bosne i Hercegovine, u institucijama kolektivne sigurnosti, rad u ekološkim službama i inspekcijским agencijama te rad u službama civilne zaštite i mnogim drugim.

U Italiji se ovaj tip obrazovanja provodi na Strateškim znanostima Sveučilišta u Torinu na koje je moguć upis i za civilne i za vojne osobe, ali je program jasno podijeljen. Postoje odvojeni trogodišnji programi za civile i vojne osobe, odvojeni specijalistički studij te zajednički magistarski i doktorski stupanj. Pri Vojnom centru za strateške studije osobita se važnost pridaje usavršavanju mladih istraživača, studentima završnih godina diplomskog te studentima poslijediplomskog studija.

Sjedinjene Američke Države zasigurno prednjače po broju visokoškolskih institucija na kojima se obrazuje profesionalni vojni ili civilni kadar za obrambene potrebe. Postoje tzv. Ratni koledži koji obrazuju časnike za sve aspekte njihove vojne profesije, a djeluju unutar Sveučilišta nacionalne obrane koje provodi poslijediplomske studije na kojima svake godine magistrira oko petsto pedeset polaznika. Sveučilište je sastavljeno od Ratnog koledža Kopnene vojske, Zrakoplovnog sveučilišta, Mornaričkog ratnog koledža, Industrijskog koledža oružanih snaga, Koledža za upravljanje informacijskim resursima te Nacionalnog ratnog koledža, a osnovalo ga je Ministarstvo obrane s ciljem provođenja obrazovanja, obuke i razvoja strategija nacionalne sigurnosti na najvišoj razini.

U Poljskoj djeluje Visoka škola sigurnosti¹⁵ koja u Poznańu, Gdańsku i Gliwicama među ostalima ima i smjerove nacionalne sigurnosti i unutarnje sigurnosti na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini te je vodeća ustanova za sigurnosno obrazovanje u Poljskoj.

U Njemačkoj postoje dva sveučilišta za potrebe obrambenog sustava: Sveučilište Saveznih obrambenih snaga u Munchenu i Sveučilište Helmut Schmidt u Hamburgu, a oba su fokusirana na znanstveni rad i akademski studij budućih časnika njemačkih oružanih snaga, a prvostupnička i magistarska diploma je potpuno ista kao i za civilne studente. Najviša institucija za obrazovanje u području sigurnosnih politika je Savezna akademija za sigurnosne studije.

Norveška, Kanada, Češka, Velika Britanija, Belgija, Latvija, Makedonija, Francuska, Španjolska, Litva i druge zemlje imaju razvijene preddiplomske, diplomske, poslijediplomske specijalističke, magistarske i doktorske studije, svaka prema svojim potrebama i posebnostima obrambeno sigurnosnog sustava, a to je dokaz da obrambene i sigurnosne studije zauzimaju istaknuto mjesto u okviru politoloških, ali i cjelokupnih društveno-humanističkih studija.

6. Kritičke sigurnosne studije

Kritičke sigurnosne studije nastale su krajem 20. stoljeća, a jedan od korijena vuku s konferencije održane na Sveučilištu York u Kanadi, 1994. godine (Collins, 2010.). Bitno za naglasiti je da ne postoji univerzalno mišljenje, odnosno stav o sigurnosti koji je nastao kao plod rada kritičkih sigurnosnih studija, već upravo to i jest njihovo najveće bogatstvo: širi pogled na sva goruća pitanja suvremenog svijeta omogućio je i šire shvaćanje sigurnosne problematike te dao temelje za kritiku sigurnosnih studija koje su se uglavnom bavile pitanjima prijetnje i korištenjem vojne sile. Collins je zamjerke proučavanju sigurnosti tog razdoblja sažeo u tri glavne pretpostavke:

¹⁵ Izvor: <http://www.wsb.net.pl/university-security-poznan>.

1. budući su vojne snage čuvari države, one podrazumijevaju mogućnosti ofenzivnih ili defenzivnih vojnih akcija. Proučavajući prijetnje, korištenje i kontrolu vojne sile, sigurnosne studije privilegiraju poziciju države
2. u suprotnosti brojnim radovima koji su nastali pod okriljem kritičkih sigurnosnih studija, takav pristup pretpostavlja da je referentni objekt sigurnosti, odnosno objekt koji se treba štiti upravo država, što dodatno produbljuje njezinu privilegiraju poziciju
3. razmišljanje o sigurnosti kao o prijetnji i obrani od prijetnje te o državi kao referentnom objektu sigurnosti, svodi sigurnost na vojnu sigurnost, a svi ostali oblici sigurnosti kao da su manje važni i zanemareni.
(Collins, 2010.).

Jedan od glavnih rezultata tih zamjerki je knjiga *"Kritičke sigurnosne studije: Koncepti i slučajeve"* autora Keitha Krausea i Michalea C. Williamsa koja je nastala kao rezultat već spomenute konferencije na Sveučilištu York. Ova dva autora postavljaju pitanja koja će se pokazati kao temelj kritičkih sigurnosnih studija: što ako se usredotočenost sa same države kao referentnog objekta sigurnosti proširi i na pojedince, odnosno na zajednice u kojima ljudi žive te što ako se zapitamo o sigurnosti kroz prizmu cijelog čovječanstva i to *"iznad umjesto unutar država u kojima se većina nas nalazi"*? (Collins, 2010.). Sukladno već iskazanim zamjerkama, prema Krauseu i Williamsu, kritičke sigurnosne studije trebale bi:

1. preispitivati referentni objekt sigurnosti, odnosno u istraživanjima se odmaknuti od države kao jedinog referentnog objekta
2. promišljati o sigurnosti kao o nečem širem od same vojne sigurnosti (nemaju svi referentni objekti iste oblike ugrožavanja)
3. postati postpozitivistički oblik znanosti.
(Collins, 2010.).

Ukratko, kritičke sigurnosne studije preispituju koga ili što treba štiti, odnosno preispituju referentne objekte sigurnosti. U tradicionalnom shvaćanju to je država, a kritizirajući taj pristup kritičke sigurnosne studije predlažu okretanje pojedincima, odnosno čovječanstvu u cijelosti. *"Velike, moćne, stabilne države ... mogu biti ugrožene jedino ratom. S druge strane, drugi potencijalni referentni objekti, osobito ljudi i njihove zajednice mogu biti ugroženi na razne načine."*¹⁶

6. 1. Kopenhaška škola

U sklopu kritičkih sigurnosnih studija postoji više različitih škola i opredjeljenja za sigurnosna pitanja, a prema mnogima jedna od najproduktivnijih je tzv. Kopenhaška škola. Iako su tvrdili da se njihov pristup razlikuje od pristupa Kritičkih sigurnosnih studija te su se jasno ogradili od pripadnosti istima nastojeći Kritičke sigurnosne studije prikazati školom u nastanku (Collins, 2010.), predstavnici škole Barry Buzan i Ole Wæver dali su izuzetan doprinos novom shvaćanju sigurnosti, a samim time i cjelokupnim Kritičkim sigurnosnim studijama i to idejama koje ćemo predstaviti u nastavku: Buzan svojom sektoralnom analizom sigurnosti, a Wæver uvođenjem pojma sekuritizacije.

Važnost Buzanove podjele sigurnosti na nove sektore za ovaj rad od velike je važnosti budući će se u empirijskom dijelu rada analiza obavljati upravo koristeći sektore sigurnosti koje on navodi u svojoj podjeli na vojnu, društvenu, ekonomsku, političku i ekološku sigurnost. Svaki od sektora poprima i novi referentni objekt. Kod društvene sigurnosti to su kolektivni identiteti, kod ekonomske sigurnosti to su nacionalna gospodarstva, kod političke je to državna suverenost, kod ekološke se radi o vrstama ili staništu, a referentni objekt vojne sigurnosti, koja je kao pojam postojala i puno prije, odnosno bila je izjednačena sa sigurnošću u cjelini, ostaje država. Ovih pet sektora pružilo je nadaleko poznati pojednostavljeni prikaz opsega sigurnosti (Collins, 2010.).

¹⁶ Izvor: Collins, 2010:76.

Drugi teorijski doprinos nastao kao plod ove škole je rad Olea Wævera o *sekuritizaciji*. On smatra da se prema sigurnosti odnosimo kao prema govornom činu, a da je neki problem sigurnosni problem zato i samo zato što je sekuritiziran, odnosno doveden u područje sigurnosti (Collins, 2010.). Prije svega, treba razjasniti tri vrste problema, odnosno pitanja koja Wæver u svojem radu razlikuje:

1. nepolitizirano pitanje – nije predmet državne akcije te nije uključeno u javnu raspravu
2. politizirano pitanje – njime se postupa unutar standardnog državnog političkog sustava
3. sekuritizirano pitanje – potrebna je hitna državna akcija izvan standardnog političkog sustava

Tu dolazi do ostvarenja modela sekuritizacije koji ima dvije faze. U prvoj fazi provoditelji sekuritizacije (političari, vlade ili lobisti) proglašavaju referentni objekt ugroženim. Referentni objekti mogu biti države, nacionalna gospodarstva, društveni identiteti, prirodna staništa itd. Ne samo da ga prikazuju ugroženim, nego to pitanje proglašavaju egzistencijalnom prijetnjom. Collins napominje da tu itekako bitnu ulogu ima moć provoditelja sekuritizacije. Naravno da pokušaj ukazivanja da je neki problem egzistencijalne prirode i to od strane običnog građana neće imati ni izbliza jednaku težinu i posljedice kao npr. ako to učini predsjednik SAD-a George Bush, prikazujući globalni terorizam egzistencijalnom prijetnjom. Druga faza sekuritizacije odnosi se na uvjeravanje relevantne publike u stvarnu ugroženost referentnog objekta te je ona ključni dio cijelog koncepta. Bez sposobnosti uvjeravanja, bilo kakva izvanredna akcija ne bi bila legitimna te se može zaključiti da je upravo govorni čin ključan u provođenju sekuritizacije. Neki autori sekuritizaciju nazivaju ekstremnijom verzijom politizacije, a postoji i obrnut proces nazvan desekuritizacija koja podrazumijeva obrnut proces: vraćanje nekog pitanja iz hitnog, sekuritiziranog stanja u normalno područje pregovaranja političke sfere.

7. Kurikulum

Izvorno značenje riječi kurikulum (*curriculum*) potiče iz latinskog jezika, a znači tijek, odnosno slijed koji opisuje relativno optimalan put djelovanja i dolaska do nekog cilja (Previšić, 2007.). Kurikulum je svojevrsni konsenzus koji određuje elementarne standarde i slijed koji služe za dostizanje zacrtanog cilja te zadataka odgoja i obrazovanja, ali koji pritom ne sputava one koji su u bilo čemu sporiji ili brži (Previšić, 2007.). Već u kasnoj antici kurikulum u drugim formama znači opseg znanja i vještina koje mladež treba usvojiti i njima ovladati, a osnova za izvođenje kasnijih nastavnih predmeta i gradiva na srednjovjekovnim fakultetima bile su *septem artes liberales*, odnosno sedam slobodnih vještina: gramatika, retorika, dijalektika, aritmetika, geometrija, astronomija i teorija muzike (Previšić, 2007.).

Tako je iz nekih istraživanja (Poljak, 1984.) vidljivo da se naziv *curriculum* u pedagogiji javlja na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće, a znači redosljed učenja gradiva po godištima, što se dugo poistovjećivalo, a ponegdje se to još uvijek i čini sa nastavnim planom i programom (Previšić, 2007.). U svojim djelima *Methodus didactica* (Ratke) i *Didactica magna* (Komensky), uvodeći grčke termine *didasko*, *didaskein* (poučavam, poučavati) za novu disciplinu u pedagogiji – didaktiku, kao teoriju poučavanja u nastavi i obrazovanju, iznose širi nacrt ciljeva, planova, programa, organizacije i postupaka u nastavi kao svojevrsne reforme srednjovjekovnog kurikuluma škole (Previšić, 2007.).

Krajem četrdesetih godina 20. stoljeća dolazi do teorijskog i praktičnog razdvajanja europskog i američkog poimanja nastavnog plana i kurikuluma, koje je do tada bilo više povezano sa jezičnim razlikama, nego sa sadržajem samih pojmova, a do kojeg dolazi pojavom dviju knjiga: *Theories of Learning* autora E.R. Hilgarda iz 1948. i *Achievement Testing Curriculum Construction* autora R.W. Tylera iz 1949. Obje knjige utjecale su na snažne promjene u dotadašnjim gledištima o metodologiji izrade nastavnih planova i programa s kurikulumskih polazišta (Previšić, 2007.).

Godine 1956., Benjamin S. Bloom objavljuje knjigu o "klasifikaciji i taksonomiji kognitivnog razvoja i ciljeva učenja" (*Taxonomy of Educational Objectives*) koja je "prvi važniji korak u području novog i originalnog pristupa

kurikulumu".¹⁷ U mnogim zemljama, ova i slične knjige pokrenule su mnoga otvorena pitanja o stanju kurikulumske problematike, a na području bivše Jugoslavije ona je, kao i većina ostaloga, bila jednostrana, jednomna, konzervativna i znanstveno neutemeljena (Previšić, 2007.).

Prema Previšiću, postoje dva dominantna kurikulumska koncepta:

1. Humanistički kurikulum orijentiran na razvoj i
2. Funkcionalistički kurikulum orijentiran na proizvod.

Humanistički kurikulum orijentiran na razvoj je usmjeren na učenika i u takvoj školi ide se ususret učenikovim pojedinačnim mogućnostima. Među ostalim, naglasak je na slobodi, samostalnosti, kreativnosti i prosocijalnosti (Previšić, 2007). Funkcionalistički kurikulum orijentiran na proizvod više je orijentiran na praksu i osposobljavanje te se sve želi unaprijed predvidjeti i iskustveno potvrditi. Prema Previšiću, u ovom kurikulumskom konceptu kreativnost je više poželjna kao proizvod, nego kao učeničko ponašanje, a takav je kurikulum *"svojevrni algoritam plana, programa, instruktivnih koraka i propisanih nastavnih paketa, koji sve ovo prate na putu do željenog cilja..."*.¹⁸

Prema strukturi kurikulum dijelimo na:

1. zatvoreni – odnosi se na tradicionalno poimanje nastavnog plana i programa u kojem su najvažnije unaprijed određene zadaće koje tijekom školovanja učenik treba postići. Takav kurikulum ni učeniku, a ni učitelju ne dopušta kreativno djelovanje te je sve fiksirano i pedagoški programirano, a učitelj je *"sveden na dobra obrtnika"* (Previšić, 2007:26)
2. otvoreni – maksimalno cijeni inicijativu i kod učenika i kod učitelja te se u njemu potiču sukonstruktivne aktivnosti izrade kurikuluma i promjena "u hodu". Naglasak je na fleksibilnosti izrade te odabira sadržaja i načina rada.

¹⁷ Izvor: Previšić, 2007:18.

¹⁸ Izvor: Previšić, 2007:25

Posebno se cijene prikriveni utjecaji u odgoju i obrazovanju te neplanirano obrazovno djelovanje poznatije kao *hidden curriculum*. (Previšić, 2007.)

3. mješoviti – manje trpi propisanost, a izrada se okreće prema participaciji više činitelja. Ovakva struktura kurikuluma na snazi je u većini naprednih sredina, a učitelju se nude kurikulumske jezgre kao radne cjeline koje on pretvara u radne zadatke te mu se prepušta sloboda izbora organizacije i metoda rada. Ovakav se kurikulum smatra dokumentom koji treba "u praksi provesti i oživjeti" (Previšić, 2007., prema Marsh, 1994.)

Zbog razlika u poimanju i teškoćama s davanjem precizne i univerzalne definicije kurikuluma, u novijim istraživanjima definicije se sve više izbjegavaju, a umjesto njih uvode se i rabe ključni pojmovi i riječi: cilj, svrha, zadaci, sadržaj, organizacija, metode, razvoj, evaluacija, kompetencija, odnosi i sl. Danas se kurikulum odnosi na procese planiranja, organizacije, izvođenja i kontrole, a njegov sadržaj mora biti lišen predrasuda, neznanstvenosti, stručnog i profesionalnog egoizma te pedagoških nekompetencija (Previšić, 2007). Kurikulum se treba mijenjati ovisno o potrebama i izvedbenom planu i nikako ne može biti vječan. Najčešće se, kod rasprava o reformi školstva, spominje i promjena kurikuluma, a on služi kao permanentna revizija zadataka i sadržaja obrazovanja. (Robinsohn, 1967.).

8. Kratka rasprava

U dosadašnjem dijelu rada objasnili smo fenomene sigurnosti i nacionalne sigurnosti i ukazali na potrebu obrambeno sigurnosnog obrazovanja u Hrvatskoj s primjerima iz različitih država u kojima već tradicionalno postoje visokoškolske ustanove koje se bave isključivo tom problematikom. Budući se u tim zemljama, koje imaju razvijene takve oblike visokoškolskog obrazovanja, dobar dio studenata zapošljava u državnom sigurnosno obrambenom sektoru, postavlja se pitanje stanja u Hrvatskoj, odnosno koja područja stručnosti i znanja se traže u našem sigurnosno obrambenom sektoru. To su zasigurno stručnjaci koji su završili neki od modula na

Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, a analizom kurikuluma sastavnica navedenog sveučilišta analizirat ćemo stanje na ostalim fakultetima.

Iako na temelju prethodnog istraživanja znamo da u Hrvatskoj ne postoji zaseban Studij nacionalne obrane i sigurnosti (Tatalović, 2009.), zanima nas zastupljenost obrambeno sigurnosne tematike kroz cijele kolegije, dijelove kolegija ili u jedinicama literature pojedinih kolegija. Očekujemo da će se analizom pokazati kako postoji više kolegija koji se u različitoj mjeri bave specifičnim područjima sigurnosti (ekonomska, ekološka, informacijska, individualna, kolektivna, društvena, državna, vojna, politička itd.), nego onih koji se bave nacionalnom sigurnošću u cijelosti. Smatramo kako je nacionalna sigurnost kao akademsko područje obrazovanja na Sveučilištu u Zagrebu podzastupljena, a tome je glavni krivac obrazovna politika Republike Hrvatske koja području obrazovanja na sveučilišnoj razini u 21. stoljeću nije posvećivala potrebnu pozornost (Tatalović, 2009.).

Nije za očekivati da će se u ovim kriznim vremenima za državu i društvo uvoditi novi studijski programi nacionalne sigurnosti, ali bitno za naglasiti je da postoje stručnjaci koji su u mogućnosti preuzeti dio odgovornosti na sebe, i to putem organiziranja i vođenja takvih programa i predavanja na njima. Osnovne ideje, strukture i kurikulum jednog takvog preddiplomskog programa već postoje te je bitno za naglasiti da bi njegovo stavljanje u funkciju bilo na obostranu dobrobit države kao glavnog interesanta za nove stručnjake s ovog područja, a s druge strane za kompletnu akademsku zajednicu.

9. Hipoteze

9.1. Osnovna hipoteza

Osnovnom hipotezom tvrdimo da nacionalna sigurnost nije dovoljno zastupljena u kurikulumu sastavnica zagrebačkog sveučilišta.

9. 2. *Izvedene hipoteze*

Na temelju osnovne hipoteze sastavljene su dvije izvedene hipoteze:

H1 – na svim fakultetima koji su istoimeni potpodručjima nacionalne sigurnosti ne postoji kolegij koji se u cijelosti bavi nacionalnom sigurnošću.

H2 – na svim fakultetima koji su istoimeni potpodručjima nacionalne sigurnosti ne postoji kolegij koji se bavi tim ili drugim potpodručjem nacionalne sigurnosti.

10. Metodologija istraživanja

10. 1. Uzorak i metode prikupljanja podataka

U našem istraživanju koristit ćemo prigodni uzorak od sedam kurikuluma sastavnica Sveučilišta u Zagrebu te tri Visoke škole. Metoda koju ćemo koristiti za utvrđivanje zastupljenosti kolegija povezanih s nacionalnom sigurnošću u kurikulumu tih sastavnica, odnosno fakulteta je metoda analize sadržaja. To je nenametljiva metoda proučavanja ljudskog ponašanja, društvenog fenomena ili programskog sadržaja (Milas, 2005.), a programski sadržaj u sklopu ovog istraživanja će biti upravo kurikulumi tih fakulteta.

Razlog odabira samo zagrebačkog sveučilišta je prvenstveno širina analize te treba napomenuti da ovaj rad neće obuhvatiti sve preddiplomske, diplomske i poslijediplomske studije zagrebačkog sveučilišta jer to prelazi granice ovog rada, a već u samom startu je moguće isključiti neke fakultete iz analize jer se može pretpostaviti da sigurno nemaju kolegije povezane s nacionalnom sigurnosti. To su prije svega umjetničke akademije, a za sve ostale grupe fakulteta ne možemo biti sigurni da u kurikulumu nemaju takve kolegije te je to tek potrebno utvrditi. Metodom analize sadržaja pregledavaju se kurikulumi pojedinih fakulteta, odnosno odsjeka, smjerova, modula i ostalih vrsta programa i to direktno s njihovih web stranica.

Budući nacionalnu sigurnost možemo promatrati iz sektoralne perspektive koju je predstavio Barry Buzan (ekonomska, društvena, politička, vojna i ekološka sigurnost), u ovoj analizi prvenstveno ćemo se posvetiti fakultetima s tih područja znanosti.

Za sastavljanje uzorka bilo je potrebno pregledati točnu listu svih sastavnica zagrebačkog sveučilišta, a to nam je omogućeno uvidom u web stranice Informacijskog sustava za podršku postupku vrednovanja studijskih programa koje su formirane u sklopu Agencije za znanost i visoko obrazovanje Vlade Republike Hrvatske - <http://mozvag.srce.hr/preglednik/pregled/hr/nositelj/odabirIzvodjac.html?sifranositelj=9996>.

U analizu su ušla četiri fakulteta iz društveno humanističkog područja te po jedan fakultet iz područja tehničkih znanosti, područja biotehničkih znanosti te područja prirodnih znanosti, a to su:

1. Područje društvenih znanosti:

- 1.1. Ekonomski fakultet - <http://www.efzg.unizg.hr/>
- 1.2. Fakultet političkih znanosti - <http://www.fpzg.unizg.hr/>
- 1.3. Filozofski fakultet - <http://www.ffzg.unizg.hr/>
- 1.4. Hrvatski studiji - <http://www.hrstud.unizg.hr/>

2. Područje tehničkih znanosti:

- 2.1. Fakultet elektrotehnike i računarstva - <http://www.fer.unizg.hr/>

3. Područje biotehničkih znanosti:

- 3.1. Agronomski fakultet - <http://www.agr.unizg.hr/>

4. Područje prirodnih znanosti:

- 4.1. Prirodoslovno-matematički fakultet - <http://www.pmf.unizg.hr/>

10. 2. Određivanje jedinica analize sadržaja

Jedinice analize su dijelovi sadržaja koji dopuštaju odvojenu obradu, a postoje sintaktičke i tematske jedinice analize. Sintaktička jedinica ne zahtjeva prosudbu o značenju, uobličena je poput prirodne cjeline kao što je riječ ili u našem slučaju nekoliko riječi (Milas, 2005.). "*Nacionalna sigurnost*" čini jednu takvu cjelinu te će sukladno tome činiti jednu sintaktičku jedinicu. Nadalje, budući nam je od prije poznato da na cijelom zagrebačkom sveučilištu postoji samo nekoliko kolegija koji u svojem imenu sadrže pojam nacionalne sigurnosti i u potpunosti obrađuju cijeli njegov sadržaj, ovu analizu potrebno je proširiti na širi sigurnosni diskurs. Budući se sama nacionalna sigurnost sastoji od nekoliko raznih sigurnosnih potpodručja¹⁹ te je se može promatrati na nekoliko razina (individualnoj, društvenoj, državnoj), u analizi će drugu sintaktičku jedinicu činiti ti pojmovi (sigurnosna potpodručja i razine promatranja) spojeni sa riječju "*sigurnost*".

Prema Milasu, tematske jedinice su cjeline definirane svojim sadržajem, a ne formalnim obilježjima (Milas, 2005:509), a u našem slučaju to su kolegiji unutar kurikuluma pojedinog fakulteta.

Konačno, jedinice analize koje ćemo obraditi su:

1. nacionalna sigurnost u nazivu kolegija - sintaktička jedinica kao kolegij koji svojim sadržajem obuhvaća cijelo područje nacionalne sigurnosti
2. potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija – sintaktička jedinica kao kolegij koji svojim sadržajem djelomično obuhvaća područje nacionalne sigurnosti
3. kolegiji sa drugim nazivima – tematska jedinica koja u svojem sadržaju obuhvaća pojam nacionalne sigurnosti ili neko od potpodručja nacionalne sigurnosti

¹⁹ ekonomsko, političko, društveno, vojno, ekološko.

10. 3. *Metoda obrade podataka*

Prva sintaktička jedinica analize je nacionalna sigurnost u nazivu kolegija. Pretpostavka je da takav kolegij u potpunosti ili u najvećoj mogućoj mjeri obuhvaća područje nacionalne sigurnosti, a shodno tome, i kompletna literatura mora biti povezana s tom tematikom. Pojedini kolegiji koji odgovaraju ovim kriterijima bit će upisani u tablicu svakog pojedinog fakulteta, a u slučaju da kolegij na tom fakultetu nije zastupljen u tablici će njegovo nepostojanje biti označeno riječju: nema.

Druga sintaktička jedinica analize su potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija. Takav kolegij može biti pod nazivom ekonomska sigurnost, ekološka sigurnost, politička sigurnost, individualna sigurnost, društvena sigurnost itd, a shodno tome i literatura mora biti povezana s određenim potpodručjem nacionalne sigurnosti. Postoji mnogo kolegija koji se na specifičan način bave sigurnošću ili je kroz kurikulum samo usputno spominju, ali u ovoj jedinici analize potrebno ih je selektirati samo na one koji u svojem sadržaju i literaturi imaju zastupljeno neko potpodručje nacionalne sigurnosti. Kurikulum kolegija koji svojim nazivom pokaže obilježja potrebna za ulazak u ovu jedinicu analize bit će obrađen te će se utvrditi ima li u sadržaju i literaturi osnove za njegov ulazak u drugu jedinicu analize. Pronađeni kolegiji koji svojim sadržajem odgovaraju ovim kriterijima bit će upisani u tablicu rezultata svakog pojedinog fakulteta, a u slučaju da kolegij na tom fakultetu nije zastupljen u tablici njegovo će nepostojanje biti označeno riječju: nema.

Treća jedinica analize je tematska jedinica – kolegiji sa drugim nazivima. U analizu je uvedena iz razloga što vjerojatno postoje kolegiji koji se bave nekim segmentom nacionalne sigurnosti ili u sadržaju imaju potpodručja nacionalne sigurnosti kao dio kurikuluma, ali ne u cijelosti, već kao poglavlje, odnosno dio kolegija. Takvi kolegiji mogu postojati pod različitim nazivima te je zato važno takve kolegije prepoznati i utvrditi bave li se nacionalnom sigurnošću ili ne, a to će se napraviti analizom kurikuluma pojedinog kolegija sa web stranica određenog fakulteta. Pronađeni kolegiji bit će upisani u tablicu rezultata svakog pojedinog fakulteta, a u

slučaju da takvih kolegija na tom fakultetu nema u tablici će njihovo nepostojanje biti označeno riječju: nema.

Rezultati ovakve analize sadržaja ukazat će na malu zastupljenost kolegija koji se bave nacionalnom sigurnošću, a koja je spomenuta u teorijskom dijelu rada te će ići u prilog ideji o uvođenju Studija nacionalne obrane i sigurnosti koja je prikazana u sedmom poglavlju.

11. Rezultati istraživanja

U nastavku slijedi prikaz rezultata istraživanja na sedam fakulteta zagrebačkog sveučilišta koji su poredani abecednim redoslijedom te tri Visoke škole.

11. 1. Agronomski fakultet

Agronomski fakultet organizira: preddiplomske studije agrarne ekonomike, agroekologije, animalnih znanosti, biljnih znanosti, ekološke poljoprivrede, hortikulture, krajobrazne arhitekture, poljoprivredne tehnike, zaštite bilja i međusveučilišni preddiplomski studij mediteranske poljoprivrede koji se izvodi u Splitu, a izvode ga Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilište u Splitu u suradnji s Institutom za jadranske kulture i melioraciju krša u Splitu. Svih deset navedenih studija su trogodišnji, odnosno šestosemestralni studiji čiji ukupni zbroj ECTS bodova iznosi 180. Peti semestar je gotovo na svim smjerovima u cijelosti sastavljen od izbornih kolegija, a šesti semestar uz stručni projekt i završni rad također omogućuje odabir izbornih kolegija.

Tablica 1. Rezultati dobiveni iz kurikuluma preddiplomskih studija Agronomskog fakulteta za 2013./2014.

Agronomski fakultet – preddiplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Podpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Agrarna ekonomika	nema	nema	Sigurnost hrane, Poljoprivreda i okoliš
Agroekologija	nema	nema	Sigurnost hrane, Poljoprivreda i okoliš
Animalne znanosti	nema	nema	Sigurnost hrane
Biljne znanosti	nema	nema	nema
Ekološka poljoprivreda	nema	nema	nema
Hortikultura	nema	nema	nema
Krajobrazna arhitektura	nema	nema	Poljoprivreda i okoliš
Poljoprivredna tehnika	nema	nema	Poljoprivreda i okoliš
Zaštita bilja	nema	nema	Poljoprivreda i okoliš
Mediterranska poljoprivreda	nema	nema	nema

Interpretacija rezultata

Iz tablice je vidljivo da na šest od deset preddiplomskih studija postoje kolegiji koji bi zadovoljili kriterije naše analize. To su kolegiji "Sigurnost hrane" i "Poljoprivreda i okoliš" te se u analizi pojavljuju šest puta, a od toga je samo na smjeru agroekologije kolegij "Poljoprivreda i okoliš" obavezan kolegij, dok je kolegij "Sigurnost hrane" isključivo izborni kolegij.

U sklopu Agronomskog fakulteta postoji i trinaest diplomskih studija: agrobiznis i ruralni razvitak, agroekologija, biljne znanosti, ekološka poljoprivreda i

agroturizam, fitomedicina, genetika i oplemenjivanje životinja, hortikultura, hranidba životinja i hrana, krajobrazna arhitektura, poljoprivredna tehnika, proizvodnja i prerada mesa, proizvodnja i prerada mlijeka te ribarstvo i lovstvo. Svi studiji su dvogodišnji, odnosno četverosemestralni studiji čiji ukupni zbroj ECTS bodova iznosi 120.

Tablica 2. Rezultati dobiveni iz kurikuluma diplomskih studija Agronomskog fakulteta za 2013./2014.

Agronomski fakultet – diplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Podpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Agrobiznis i ruralni razvitak	nema	nema	nema
Agroekologija	nema	nema	Zaštita prirode
Biljne znanosti	nema	nema	Globalna ekologija, Očuvanje biljnih genetskih izvora
Ekološka poljoprivreda i agroturizam	nema	nema	Globalna ekologija, Sigurnost hrane
Fitomedicina	nema	nema	Rijetka i ugrožena flora Hrvatske, Gospodarenje u ekološki osjetljivim područjima
Genetika i oplemenjivanje životinja	nema	nema	Biologija i ekologija divljači
Hortikultura	nema	nema	Rijetka i ugrožena flora Hrvatske, Zaštićeni prostori, Sigurnost hrane, Zaštita prirode
Hranidba životinja i hrana	nema	nema	Sigurnost hrane
Krajobrazna arhitektura	nema	nema	Zaštita prirode
Poljoprivredna tehnika	nema	nema	Poljoprivreda i okoliš, Korištenje i zaštita voda
Proizvodnja i prerada mesa	nema	nema	nema

Proizvodnja i prerada mlijeka	nema	nema	Sigurnost hrane, Globalna ekologija
Ribarstvo i lovstvo	nema	nema	Korištenje i zaštita voda, Globalna ekologija

Interpretacija rezultata

Na jedanaest od trinaest diplomskih studija Agronomskog fakulteta postoje kolegiji koji mogu zadovoljiti kriterije naše analize i ući u treću jedinicu analize kao kolegiji koji u svojem sadržaju imaju elemente potpodručja nacionalne sigurnosti, u ovom slučaju ekološke sigurnosti. To su većinom izborni kolegiji, njih osamnaest (neki kolegiji zajednički su za više studija te se u analizi ponavljaju), a obavezan kolegij je samo "*Globalna ekologija*" i pojavljuje se kao takav u dva studija, dok je u drugim studijima izborni. Ukupno na diplomskim studijima Agronomskog fakulteta postoji deset kolegija koji se svi bave određenim područjem ekološke sigurnosti. Ovo nisu kolegiji direktno povezani sa nacionalnom sigurnošću već segmenti potpodručja ekološke sigurnosti.

U sklopu Agronomskog fakulteta postoje i dva poslijediplomska studija. Doktorski sa smjerovima poljoprivredne znanosti i ekonomika poljoprivrede te specijalistički studij sa tri smjerovima ribarstva, stočarstva i poslovnog upravljanja u agrobiznisu – MBA. Budući u sklopu tih studija ne postoji pohađanje nastave, odnosno kolegija, već se ECTS bodovi stječu na razne druge načine, zaključujemo da na poslijediplomskim studijima Agronomskog fakulteta ne nalazimo kolegije koji bi ušli u našu analizu.

11. 2. Ekonomski fakultet

U sklopu Ekonomskog fakulteta izvodi se pet preddiplomskih sveučilišnih studija: tri četverogodišnja čiji ukupni zbroj iznosi 240 ECTS bodova: poslovna ekonomija, ekonomija i Bachelor Degree in Business (program na engleskom jeziku) te dva trogodišnja studija čiji ukupni zbroj iznos 180 ECTS bodova: poduzetništvo u Bjelovaru te ekonomika poduzetništva. Budući kolegiji preddiplomskih studija nisu

razvrstani po smjerovima, već su samo nabrojani abecednim redom što bi značilo da ne znamo koji kolegij spada pod koji smjer, jednostavno ćemo ih svrstati u isti red tablice, bez podjele po smjerovima. Budući na web stranicama Ekonomskog fakulteta nisu dostupni kolegiji iz akademske godine 2012./2013., poslužit ćemo se kolegijima za akademsku godinu 2013./2014.

Tablica 3. Rezultati dobiveni iz kurikuluma preddiplomskih studija Ekonomskog fakulteta za 2013./2014.

Ekonomski fakultet – preddiplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Podpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Poslovna ekonomija, ekonomija, Bachelor Degree in Business, poduzetništvo u Bjelovaru, ekonomika poduzetništva	nema	nema	Turizam i okoliš, Sigurnost informacijskih sustava, Menadžment zaštite okoliša

Interpretacija rezultata

U analizi kolegija preddiplomskih studija Ekonomskog fakulteta pronađena su tri kolegija koja mogu ući u analizu i to pod treću jedinicu analize – kao kolegiji koji se u svojem sadržaju bave potpodručjem nacionalne sigurnosti. U slučaju kolegija "*Turizam i okoliš*" i "*Menadžment zaštite okoliša*" radi se o ekološkoj sigurnosti, a oba kolegija bave se pitanjima zaštite okoliša, održivim korištenjem prirodnih dobara, utjecajem ljudi na okoliš itd. Kolegij "*Sigurnost informacijskih sustava*" mogli bismo svrstati u područje ekonomske sigurnosti, ali i svih ostalih sektora sigurnosti: vojne, političke, društvene i ekološke budući su informacijski sustavi u moderno doba dio svake djelatnosti, a ovaj kolegij govori o suzbijanju kompjutorskog kriminaliteta, metodama i sustavima zaštite, razvijanju sigurnosne politike itd.

Kod ove analize je vrlo bitno za napomenuti da od 149 kolegija, koliko ih se ukupno izvodi na svim preddiplomskim studijima, određen broj njih sadrži segmente

ekonomske sigurnosti. Nijedan od tih kolegija u sebi nema naziv nacionalna sigurnost ni ekonomska sigurnost te ne može biti svrstan ni u prvu, a ni u drugu jedinicu analize, dok većina njih može biti povezana sa ekonomskom sigurnosti. Neki od tih kolegija bave se sadržajima koji su bitni za održanje ekonomske sigurnosti, ali budući to nije primarni interes ove analize, smatramo da nije potrebno nabrajati sve kolegije koji se bave raznim vrstama upravljanja, poslovanja, analiza, financija, menadžmenta itd.

Na Ekonomskom fakultetu izvode se i dva diplomatska studija: poslovna ekonomija i ekonomija, a po završetku oba stiže se ukupno 60 ECTS bodova. Oba traju dva semestra, odnosno jednu godinu te ih mogu upisati kandidati sa završenim istoimenim preddiplomskim studijima.

Tablica 4. Rezultati dobiveni iz kurikuluma diplomatskih studija Ekonomskog fakulteta za 2013./2014.

Ekonomski fakultet – diplomatski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Podpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Poslovna ekonomija, ekonomija	nema	nema	Poslovna sigurnost

Interpretacija rezultata

Analizom kolegija diplomatskih studija Ekonomskog fakulteta pronađen je kolegij "Poslovna sigurnost" koji može ući u treću jedinicu analize – nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija, odnosno u ovom slučaju potpodručje nacionalne sigurnosti kao dio sadržaja kolegija. Navedeni kolegij je izborni kolegij u prvom semestru prve godine studija, a kao što mu i ime govori, proučava poslovnu sigurnost. Bavi se ugrožavanjima poslovne sigurnosti, razvojem strategija poslovnog kontinuiteta, izradom plana poslovne sigurnosti itd. Poslovna sigurnost bitan je element gospodarske, odnosno ekonomske sigurnosti, a ovaj kolegij sadržajno u potpunosti pokriva potpodručje poslovne sigurnosti. Kao što je to slučaj i sa preddiplomskim kolegijima, i na

diplomskoj razini postoji niz kolegija koji bi se mogli svrstati u treću jedinicu analize i to u potpodručje ekonomske sigurnosti. Ti kolegiji ne govore o izravno o ekonomskoj sigurnosti, nego se bave specifičnim područjima unutar ekonomije kao znanstvene discipline te samim time nisu ušli u analizu iako su njihov predmet bavljenja, a i sadržaj nužni za održavanje ekonomske sigurnosti.

U sklopu Ekonomskog fakulteta organiziran je i poslijediplomski, odnosno doktorski studij. Dostupne informacije govore nam da se doktorski studij ostvaruje neposrednim radom na izradi doktorske dizertacije, ali i obrazovno-seminarskim dijelom koji se sastoji od obaveznih i izbornih kolegija.

Tablica 5. Rezultati dobiveni iz kurikuluma doktorskih studija Ekonomskog fakulteta za 2013./2014.

Ekonomski fakultet – doktorski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Podpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Poslovna ekonomija, ekonomija	nema	nema	nema

Interpretacija rezultata

Iz tablice je vidljivo da od svih kolegija u ponudi dokorskog studija ekonomije i poslovne ekonomije nijedan ne zadovoljava kriterije ulaska u našu analizu. Budući je ekonomska sigurnost prema Buzanovoj sektoralnoj podjeli sigurnosti jedno od pet glavnih područja nacionalne sigurnosti, iznenađuje činjenica da na Ekonomskom fakultetu zagrebačkog sveučilišta ne postoji kolegij koji se ozbiljnije bavi ekonomskom sigurnošću. Ekonomska sigurnost možda jest djelomično zastupljena kroz niz kolegija tokom svih razina studiranja, ali stava smo da bi jedan takav cjelovit kolegij morao postojati na Ekonomskom fakultetu te činjenica da on ne postoji ide u prilog našoj osnovnoj hipotezi o nezastupljenosti nacionalne sigurnosti u kurikulumu sastavnica Sveučilišta u Zagrebu.

11. 3. Fakultet elektrotehnike i računarstva

U sklopu ovog fakulteta izvode se dva preddiplomska studijska programa: elektrotehnika i informacijska tehnologija te računarstvo. Studij započinje zajedničkom studijskom godinom na kraju koje student odabire jedan od ta dva studijska programa. Na početku petog semestra studenti biraju jedan od ovih modula: automatika, elektroenergetika, električko i računalno inženjerstvo, elektronika i radiokomunikacije. U jednoj tablici ćemo prikazati oba studijska programa te nakon njih svih pet preddiplomskih modula.

Tablica 6. Rezultati dobiveni iz kurikuluma preddiplomskih studija Fakulteta elektrotehnike i računarstva za 2013./2014.

Fakultet elektrotehnike i računarstva-preddiplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Podpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Elektrotehnika i informacijska tehnologija	nema	nema	nema
Računarstvo	nema	nema	nema
Automatika	nema	nema	Okoliš i održivi razvoj
Elektroenergetika	nema	nema	Okoliš i održivi razvoj
Električko i računalno inženjerstvo	nema	nema	Okoliš i održivi razvoj
Elektronika	nema	nema	Okoliš i održivi razvoj
Radiokomunikacije	nema	nema	Okoliš i održivi razvoj

Interpretacija rezultata

Kao što je vidljivo iz tablice rezultata, na preddiplomskim studijima Fakulteta elektrotehnike i računarstva postoji samo jedan kolegij koji bi zadovoljio kriterije

ulaska u našu analizu. To je kolegij *"Okoliš i održivi razvoj"* koji je obavezan kolegij na svih pet modula u petom semestru preddiplomskog studija. Kolegij se bavi pitanjima ekologije, zaštite okoliša, klimom, održivim razvojem, vezom okoliša i gospodarstva i u svakom slučaju može se svrstati u područje bavljenja ekološke sigurnosti što znači da je pogodan za ulazak u treću jedinicu naše analize.

Diplomski studij na Fakultetu elektrotehnike i računarstva podijeljen je u tri studijska programa: elektrotehniku i informacijsku tehnologiju, informacijsku i komunikacijsku tehnologiju te računarstvo. Svaki od smjerova sadrži zasebne *"profile"*, no zbog prevelikog opsega samih tablica svakog pojedinog profila, u tablici rezultata diplomskog studija ovog fakulteta prikazat ćemo samo tri studijska programa, bez raščlambe na *"profile"*.

Tablica 7. Rezultati dobiveni iz kurikuluma diplomskih studija Fakulteta elektrotehnike i računarstva za 2013./2014.

Fakultet elektrotehnike i računarstva – diplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Elektrotehnika i informacijska tehnologija	nema	Nuklearna sigurnost	nema
Informacijska i komunikacijska tehnologija	nema	nema	Zaštita i sigurnost informacijskih sustava, Sigurnost u Internetu
Računarstvo	nema	nema	Zaštita i sigurnost informacijskih sustava, Sigurnost u Internetu

Interpretacija rezultata

U analizi diplomskih studija ovog fakulteta utvrđeno je postojanje tri kolegija koji se bave područjima društvene-ekološke i ekonomske sigurnosti. Prvi kolegij je *"Nuklearna sigurnost"*, a bavi se principima zadovoljenja sigurnosti kod projektiranja pogona nuklearne elektrane, probabilističkim sigurnosnim analizama, analizama rizika itd. Ta tematika itekako je bitna za društvo u cjelini, ali i za okoliš jer iz nedavne

povijest Japana vidljivo je kakav utjecaj jedna nuklearna katastrofa ima po okoliš i stanovništvo. Drugi kolegij je *"Zaštita i sigurnost informacijskih sustava"*, izborni kolegij koji se bavi rizicima i prijetnjama informacijskim sustavima, razmatranju zaštitnih mehanizama te izgradnji povjerljivih sustava. Treći kolegij je *"Sigurnost u Internetu"*, a bavi se sigurnošću i ranjivošću operacijskih sustava, web prometa i web poslužitelja, definiranjem vrsti prijetnja i napada itd. Budući je današnja ekonomija nezamisliva bez interneta, ova dva kolegija sasvim sigurno spadaju u sferu ekonomske sigurnosti jer im je sam predmet bavljenja zaštita dijela ekonomske sigurnosti.

Poslijediplomski studiji na Fakultetu elektrotehnike i računarstva podijeljeni su na dva dijela: doktorske i specijalističke. Od četiri specijalistička studija, za ovu analizu zanimljiv je specijalistički studij *"Informacijska sigurnost"* u trajanju od jedne godine, odnosno dva semestra i ukupnom opterećenju od 60 ECTS bodova.

Tablica 8. Rezultati dobiveni iz kurikuluma poslijediplomskih studija Fakulteta elektrotehnike i računarstva za 2013./2014.

Fakultet elektrotehnike i računarstva – poslijediplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Doktorski studij	nema	nema	Sigurnosne analize nuklearnih elektrana, Sigurnost računalnih sustava
Specijalistički studij Informacijska sigurnost	nema	nema	Osnove informacijske sigurnost, Sigurnost računalnih mreža, Upravljanje sigurnosnim rizicima, Sigurnost bežičnih mreža, Sigurnost elektroničkog poslovanja, Sigurnost programske podrške i baze podataka, itd.

Interpretacija rezultata

Doktorski studij Fakulteta elektrotehnike i računarstva nudi dva kolegija koja su pogodna za ulazak u ovu analizu – *"Sigurnosne analize nuklearnih elektrana"* (sličan

kolegij kao već spomenuta "Nuklearna sigurnost") te "Sigurnost računalnih sustava" koji se bavi kontrolom pristupa, zaštitom multimedijских dokumenata, upravljanjem rizicima itd., dok specijalistički studij informacijske sigurnosti nudi dvanaest kolegija od kojih svaki pokriva dio tog područja informacijske sigurnosti. Već nekoliko puta smo napomenuli da je informacijska, odnosno informatička sigurnost u modernom svijetu vrlo bitan aspekt ekonomske, društvene pa i državne sigurnosti te zbog toga smatramo da takva vrsta sigurnosti može ući u našu analizu i to kao treća jedinica analize, a na Fakultetu elektrotehnike i računarstva cijeli jedan specijalistički studij bavi se informacijskom sigurnosti, odnosno 12/12 kolegija iz zasebnog gledišta pokrivaju to područje sigurnosti.

11. 4. Fakultet političkih znanosti

Na Fakultetu političkih znanosti postoje dva studija u sklopu preddiplomskih studija: novinarstvo i politologija. Politologija traje četiri godine, odnosno osam semestara te nosi 240 ECTS bodova čime se stječe zvanje prvostupnika politologije. Novinarstvo traje tri godine, odnosno šest semestara, nosi 180 ECTS bodova, a njegovim završetkom stječe se zvanje prvostupnika novinarstva.

Tablica 9. Rezultati dobiveni iz kurikuluma preddiplomskih studija Fakulteta političkih znanosti za 2013./2014.

Fakultet političkih znanosti- preddiplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Politologija	Osnove nacionalne sigurnosti, Politike nacionalne sigurnosti	Međunarodna sigurnost	Osnove suvremene diplomacije, Ekonomska politika Hrvatske, Međunarodni odnosi, Teorije međunarodnih odnosa, Europska sigurnost
Novinarstvo	nema	nema	Međunarodni politički odnosi

Interpretacija rezultata

Na studiju politologije Fakulteta političkih znanosti pronašli smo prve kolegije koji u nazivu imaju nacionalnu sigurnosti i ulaze u prvu jedinicu analize. To su kolegiji "*Osnove nacionalne sigurnosti*" i "*Politike nacionalne sigurnosti*". Prvi kolegij svojim sadržajem u potpunosti pokriva sva područja bavljenja današnjeg shvaćanja nacionalne sigurnosti, literatura mu je u potpunosti povezana sa nacionalnom sigurnosti, a to je već jasno i iz samog naziva kolegija. Nažalost, kurikulum drugog kolegija nije dostupan pa ne možemo zaključiti u kojoj mjeri se on bavi nacionalnom sigurnošću, ali iz naziva samog kolegija jasno je bi trebao pokrivati sva područja, ali iz političkog aspekta. U drugu jedinicu analize ulazi kolegij "*Međunarodna sigurnost*", koji se bavi novonastalim svjetskim poretom nakon kraja hladnog rata, pojmom i sadržajem same nacionalne sigurnosti na međunarodnoj razini djelovanja, problemima, sukobima, kriminalom na međunarodnoj razini, kritičkim sigurnosnim studijama itd.

Iako međunarodna sigurnost nije potpodručje nacionalne sigurnosti, već je područje sigurnosti međunarodnog poretka, zbog važnosti za ovu analizu odlučili smo je svrstati u drugu jedinicu analize. Još se javljaju kolegiji "*Osnove suvremene diplomacije*", "*Ekonomska politika Hrvatske*", "*Međunarodni odnosi*", "*Teorije međunarodnih odnosa*", "*Europska sigurnost*" sve kolegiji koji se mogu povezati ili sa nacionalnom ili sa međunarodnom sigurnošću te se u svojem sadržaju bave potpodručjima nacionalne sigurnosti ili samom srži nacionalne i međunarodne sigurnosti – diplomacijom. Važno za napomenuti je to da je svih sedam pronađenih kolegija isključivo izbornog tipa.

Sa studija novinarstva Fakulteta političkih znanosti u ovu analizu ulazi samo jedan kolegij i to "*Međunarodni politički odnosi*", no kurikulum kolegija nije dostupan. Studenti mogu odabrati i neki od kolegija koji imaju političke konotacije, ali ne bave se direktno političkom sferom sigurnosti. To su kolegiji Politički sustav EU, Javne politike, Politički sustav Hrvatske, Uvod u studij međunarodne politike itd., koje smo odlučili izostaviti iz analize.

U sklopu diplomskih studija postoje istoimeni preddiplomski studiji, politologija i novinarstvo. Studij politologije traje jednu godinu, odnosno dva semestra, a vrijedi 60 ECTS bodova. Na studiju politologije studenti mogu birati jedan od sedam ponuđenih smjerova: Međunarodni odnosi, Politički sustav Hrvatske, Politička komunikacija, Europski studiji: Hrvatska i Europa, Politička teorija, Javne politike, Menadžment i razvoj te Nacionalna sigurnost. svi kolegiji su izborni, a ako student tokom dva semestra odabere po tri kolegija iz određenog usmjerenja, stječe pravo da mu se u dopunskoj ispravi o završenom studiju unese informacija o najviše dva usmjerenja. Na studiju novinarstva koji traje dvije godine, odnosno četiri semestra, studenti mogu birati jedan od tri smjera: Mediji i novinarstvo, Odnosi s javnošću te Političku komunikaciju.

Tablica 10. Rezultati dobiveni iz kurikuluma diplomskih studija Fakulteta političkih znanosti za 2013./2014.

Fakultet političkih znanosti – diplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Politologija	nema	nema	Hrvatska u europskom sigurnosnom sustavu, Hrvatska vojna i ratna povijest, Međunarodne organizacije, Europska sigurnost, Demokratski nadzor sigurnosnog sektora, Povijest diplomacije
Novinarstvo	nema	nema	nema

Interpretacija rezultata

U sklopu diplomskog studija politologije, a unutar smjera Nacionalna sigurnost postoje četiri kolegija, od kojih smo sva četiri odlučili prihvatiti pod treću jedinicu analize. To su kolegiji *"Hrvatska u europskom sigurnosnom sustavu"*, *"Hrvatska vojna i ratna povijest"*, *"Europska sigurnost"* te *"Demokratski nadzor sigurnosnog sektora"*. Na studiju Međunarodnih odnosa postoje kolegiji *"Povijest diplomacije"* i

"Međunarodne organizacije", a svaki od navedenih kolegija može se povezati sa potpodručjima nacionalne sigurnosti ili je bitan za nastanak i samo funkcioniranje nacionalne sigurnosti. Svi pronađeni kolegiji su izborni.

U sklopu diplomskog studija novinarstva nismo pronašli niti jedan kolegij koji zadovoljava kriterije ulaska u ovu analizu.

Na Fakultetu političkih znanosti postoje dvije poslijediplomske opcije: trogodišnji doktorski i jednogodišnji specijalistički studiji. Doktorski studiji su studij Komparativne politike te studij Politologije od kojih oba imaju svoje podsmjerove, a specijalistički studiji su: Lokalna demokracija i razvoj, Regionalne komparativne studije Srednje i Jugoistočne Europe, Sigurnosna politika RH, Odnosi s javnošću, Europski studiji, Vanjska politika i diplomacija te Vanjska politika Europske unije.

Tablica 11. Rezultati dobiveni iz kurikuluma poslijediplomskih studija Fakulteta političkih znanosti za 2013./2014.

Fakultet političkih znanosti – poslijediplomski studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Doktorski studiji	nema	Globalna sigurnost	Hrvatska vanjska politika, Diplomacija i diplomatsko komuniciranje, Teorije međunarodnih odnosa, Komparativne sigurnosne politike, Policija, vojska i sigurnosne službe
Specijalistički studiji	Sustav nacionalne sigurnosti RH	Globalna sigurnost i mirovne misije	Suvremene sigurnosne politike, RH i euroatlantske sigurnosne organizacije, Obrambeni sustav RH, Vojna diplomacija RH, Suvremena geopolitika i globalni sigurnosni izazovi, Krizno upravljanje u RH, Vanjska i sigurnosna politika EU

Interpretacija rezultata

U sklopu doktorskog studija politologije postoje kolegiji "*Hrvatska vanjska politika*", "*Diplomacija i diplomatsko komuniciranje*" te "*Globalna sigurnost*", no njihovi kurikulumi nisu dostupni pa smo ih prema samom nazivu uključili u analizu. Kolegij "*Teorije međunarodnih odnosa*" je fokusiran na glavne teorije međunarodnih odnosa i njihovu relevantnost za analizu suvremene međunarodne politike i to ga može svrstati u treću jedinicu naše analize. Kolegij "*Komparativne sigurnosne politike*" proučava suvremene sigurnosne politike iz povijesne i suvremene perspektive, a bavi se i sustavima nacionalne sigurnosti. Kolegij "*Policija, vojska i sigurnosne službe*" bavi se pitanjima sigurnosnih izazova i prijetnji, institucijama nacionalne sigurnosti, sigurnošću režima, ulogom policije, vojske i sigurnosnih službi u demokratskim državama itd. te nedvojbeno spada u treću jedinicu analize.

U sklopu specijalističkih poslijediplomskih studija u analizu je ušlo ukupno devet kolegija. Svih osam – četiri izborna i četiri obavezana sa smjera Sigurnosna politika RH te jedan sa smjera Vanjske politike Europske unije. Ovaj smjer, a konačno i fakultet je za našu analizu najplodniji u dosadašnjem dijelu istraživanja budući pokriva najviše kolegija u svim jedinicama analize.

11. 5. Filozofski fakultet

Na Filozofskom fakultetu postoji niz odsjeka i katedri te ih zbog toga nećemo prikazivati svaku zasebno, već ćemo analizu podijeliti na tri studijske razine koje postoje na ovom fakultetu. To su preddiplomska, diplomatska i poslijediplomska, odnosno doktorska ili specijalistička. Preddiplomska traje tri godine, šest semestara i vrijedi 180 ECTS bodova, diplomatska traje dvije godine, četiri semestra i vrijedi 120 ECTS bodova, a doktorska, kao i preddiplomska traje tri godine i vrijedi 180 ECTS bodova. U analizu su abecednim redom ušli odsjeci za: anglistiku, arheologiju, etnologiju i kulturnu antropologiju, filozofiju, fonetiku, germanistiku, informacijske i komunikacijske znanosti, klasičnu filologiju, komparativnu književnost, kroatistiku, lingvistiku, turkologiju i hungarologiju, pedagogiju, povijest, povijest umjetnosti,

psihologiju, romanistiku, istočnoslavenske jezike i književnosti, južnoslavenske jezike i književnosti, zapadnoslavenske jezike i književnosti, sociologiju, talijanistiku te katedra za antropologiju.

Tablica 12. Rezultati dobiveni iz kurikuluma preddiplomskih, diplomskih i doktorskih studija Filozofskog fakulteta za 2013./2014.

Filozofski fakultet – svi studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Podpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Preddiplomski studiji	nema	nema	PSIH - Tehnologija i održivi razvoj SOC - Etika okoliša, Socijalna ekologija, Sociologija vojske i rata, Terorizam i društvo, Sociologija rizika
Diplomski studiji	SOC - Sociologija nacionalne i međunarodne sigurnosti	nema	PSIH - Vojna psihologija SOC - Sociologija poslovnog odlučivanja
Poslijediplomski studiji	SOC - Sociologija nacionalne sigurnosti	nema	INF - Poslovne izvjesnice SOC - Razvoj i okoliš

Interpretacija rezultata

U tablici su skraćenicama označeni odsjeci na kojima su pronađeni kolegiji koji su ušli u analizu, INF – odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, SOC – odsjek za sociologiju, PSIH – odsjek za psihologiju. Na Filozofskom fakultetu postoje dva kolegija koja se bave nacionalnom sigurnošću cijelim svojim sadržajem, od toga jedan na diplomskom studiju sociologije, a drugi na poslijediplomskom, odnosno doktorskom studiju sociologije te je bitno za naglasiti da su obadva kolegija izborna. Kolegij "*Sociologija nacionalne i međunarodne sigurnosti*" studentima diplomskog studija sociologije približava kategorije iz fenomenologije nacionalne i međunarodne sigurnosti, upoznaje ih sa samim sadržajem nacionalne i međunarodne sigurnosti,

ugrožavanjima koja prijete nacionalnoj sigurnosti, nacionalnim i međunarodnim institucijama koje se bave sigurnosnim pitanjima itd. Kolegij "*Sociologija nacionalne sigurnosti*" na poslijediplomskoj razini studija sociologije bavi se sličnim pitanjima: interdisciplinarnošću istraživanja nacionalne sigurnosti, sustavom nacionalne sigurnosti, oružanim snagama, ratom kao socijalnim fenomenom itd.

Također, analizom kurikuluma svih odsjeka ovog fakulteta utvrđeno je da ne postoje kolegiji koji se bave određenim potpodručjima sigurnosti te stoga nemamo kolegije koje bi mogli svrstati u drugu jedinicu analize. Kolegiji "*Tehnologija i održivi razvoj*", "*Etika okoliša*", "*Socijalna ekologija*" i "*Razvoj i okoliš*" djelomično se bave područjem ekološke sigurnosti, iako se nacionalna ni ekološka sigurnost ne spominju unutar kurikuluma tih kolegija. Na kolegijima odsjeka za sociologiju "*Sociologija vojske i rata*", "*Terorizam i društvo*", "*Sociologija rizika*", "*Sociologija poslovnog odlučivanja*", nacionalna sigurnost se obrađuje kao dio sadržaja, dio je literature ili se obrađuju dijelovi potpodručja nacionalne sigurnosti. Možemo zaključiti da uz Fakultet političkih znanosti, odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta ima najveću zastupljenost kolegija vezanih za nacionalnu sigurnost.

11. 6. Hrvatski studiji

U sklopu Hrvatskih studija postoje preddiplomska i diplomatska razna studija: filozofije, komunikologije, kroatologije, povijesti, psihologije i sociologije, diplomski studiji hrvatskog latiniteta i nastavničke naobrazbe te poslijediplomski studiji filozofije, kroatologije i povijesti. Preddiplomski studiji traju tri godine, odnosno šest semestara i nose 180 ECTS bodova, dok diplomatski studiji traju dvije godine ili četiri semestra te nose 120 ECTS bodova. Doktorski studiji traju tri godine, šest semestara i nose 180 ECTS bodova.

Tablica 13. Rezultati dobiveni iz kurikuluma preddiplomske, diplomske i poslijediplomske razine Hrvatskih studija za 2013./2014.

Hrvatski studiji – svi studiji	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Preddiplomski studiji	nema	nema	Sociologija vojske
Diplomski studiji	nema	nema	Socijalna ekologija
Poslijediplomski studiji	nema	nema	nema

Interpretacija rezultata

U sklopu Hrvatskih studija postoje dva kolegija koja mogu ući u treću jedinicu analize. To su "*Sociologija vojske*" na preddiplomskom studiju sociologije te "*Socijalna ekologija*" na diplomskom studiju sociologije. Ne postoje kolegiji koji su u cijelosti posvećeno nacionalnoj sigurnosti niti njezinim potpodručjima.

11. 7. Prirodoslovno-matematički fakultet

U sklopu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta postoje odsjeci za biologiju, fiziku, kemiju, matematiku, geofiziku, geografiju i geologiju. Budući je ovaj fakultet odabran kao fakultet povezan prvenstveno sa područjem ekološke sigurnosti, analizirat će se samo kurikulumi odsjeka za biologiju. U sklopu ovog odsjeka postoje tri preddiplomska studija: studij biologije, studij molekularne biologije i studij znanosti o okolišu. U sklopu diplomskih studija postoji četiri studija: studij eksperimentalne biologije, studij molekularne biologije, studij znanosti o okolišu te studij ekologije i zaštite prirode. Izvodi se i poslijediplomski doktorski studij biologije.

Tablica 14. Rezultati dobiveni iz kurikuluma preddiplomske, diplomske i poslijediplomske razine Odsjeka za biologiju Prirodoslovno-matematičkog fakulteta za 2013./2014.

Prirodoslovno-matematički fakultet – odsjek za biologiju	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Preddiplomski studiji	nema	nema	Opća ekologija, Osnove zaštite prirode, Ekologija, Zaštita prirode, Gospodarenje morem i zaštita
Diplomski studiji	nema	nema	Ugroženost i zaštita kopnenih staništa u Hrvatskoj, Ekologija šuma, Ekologija životinja, Ekologija kopnenih voda, Ekologija biljaka, Ekološki modeli u zaštiti okoliša, Zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti
Poslijediplomski studiji	nema	nema	Ekologija i sistematika riba, Ekologija ptica, Biološko pročišćavanje otpadnih voda

Interpretacija rezultata

Na odsjeku za biologiju Prirodoslovno matematičkog fakulteta postoji pregršt kolegija koji se iz različitih aspekata bave ekologijom i zaštitom okoliša te ih možemo svrstati u treću jedinicu analize kao kolegije koji se bave potpodručjem ekološke sigurnosti. Iz tablice je vidljivo da ni na kojoj od preddiplomske, diplomske i doktorske razine studija ne postoji kolegij koji bi se u cijelosti, a niti djelomično bavio nacionalnom sigurnošću.

11. 8. Dodatak – Visoke škole

Iako nisu sastavnice Sveučilišta u Zagrebu, pretpostavljamo da bi ove tri visoke škole mogle imati kolegije koji se bave nacionalnom sigurnošću, odnosno njenim potpodručjima. Još jedan razlog analize kurikuluma Visoke policijske škole je taj što je ona najbliža vojnoj komponenti sigurnosti u ovoj analizi, budući kurikulum Hrvatskog vojnog učilišta Petar Zrinski nije dostupan. Naravno, policijsko djelovanje je sasvim

različito od vojnog i ova Visoka škola ne može biti prikazana kao predstavnik vojne sigurnosti, ali smatramo da je bitno provjeriti sadrži li kolegije vezane uz našu analizu.

11.8.1. Visoka policijska škola

U sklopu ove Visoke škole postoji stručni studij kriminalistike koji traje tri godine i vrijedi 180 ECTS bodova te specijalistički diplomski stručni studij kriminalistike koji traje dvije godine i vrijedi 120 ECTS bodova. Uvid u kurikulum ove Visoke škole obavljen je putem web stranica iste: <http://www.policija.hr/6676.aspx>

Tablica 15. Rezultati dobiveni iz kurikuluma stručnog i specijalističkog diplomskog studija Visoke policijske škole za 2013./2014.

Visoka policijska škola	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Stručni studij kriminalistike	Sustav sigurnosti i nacionalna sigurnost RH	Europska i međunarodna sigurnost	Policijske ovlasti i ljudska prava
Specijalistički diplomski stručni studij kriminalistike	nema	nema	Obavještajno sigurnosna djelatnost i službe, Modeli obavještajnih službi u svijetu

Interpretacija rezultata

Budući postoje samo popisi kolegija koje studenti kroz semestre slušaju, a ne i njihovi kurikulumi, možemo zaključiti da postoje kolegiji koji zadovoljavaju kriterije naše analize, a prema nazivima kolegija možemo pretpostaviti područje bavljenja i njihov sadržaj. Tako na stručnom studiju kriminalistike postoje kolegiji u sve tri jedinice analize, dok na specijalističkom stručnom studiju kriminalistike postoje dva kolegija koja mogu ući u treću jedinicu analize.

11.8.2. Visoka škola za sigurnost

U sklopu ove visoke škole postoje stručni preddiplomski i specijalistički diplomski studij sigurnosti. Završetkom stručnog preddiplomskog studija u trajanju tri godine stječe se 180 ECTS bodova, a završetkom jednogodišnjeg specijalističkog diplomskog stručnog studija stječe se 60 ECTS bodova. Uvid u kurikulum ove Visoke škole obavljen je putem web stranica iste: <http://www.vss.hr>

Tablica 16. Rezultati dobiveni iz kurikuluma stručnog i specijalističkog diplomskog studija Visoke policijske škole za 2013./2014.

Visoka škola za sigurnost	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Stručni preddiplomski studij sigurnosti	nema	nema	Osnove sigurnosti, Sustavi upravljanja sigurnošću, Protueksplozijska zaštita, Osnove zaštite okoliša
Specijalistički diplomski stručni studij sigurnost	nema	nema	Prijevoz opasnih tvari, Održivi razvoj i zaštita okoliša, Zaštita prirodnih dobara, Nuklearna sigurnost, Zaštita osoba i imovine, Zaštita od terorizma

Interpretacija rezultata

U sklopu stručnog i specijalističkog studija sigurnosti na ovoj visokoj školi ne postoje kolegiji koji se bave nacionalnom sigurnošću niti potpodručjima nacionalne sigurnosti kroz cjelovite kolegije, ali postoji deset kolegija koje možemo svrstati u treću jedinicu analize. Neke od njih mogli bismo svrstati u potpodručje ekološke, a neke u potpodručje društvene sigurnosti, ali budući je ova Visoka škola specijalizirana za područje zaštite na radu, svi pronađeni kolegiji prvenstveno se bave tim područjem, ne spominjući širi sigurnosni diskurs koji sadrži nacionalnu sigurnost ili bilo koje potpodručje nacionalne sigurnosti.

11.8.3. Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije

Kao i u sklopu prethodno prikazanih Visokih škola, i Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije sastoji se od stručnog i specijalističkog studija. Uvid u kurikulum ove Visoke škole obavljen je putem web stranica iste: <http://www.diplomacija.hr/>

Tablica 17. Rezultati dobiveni iz kurikuluma stručnog i specijalističkog diplomskog studija Visoke policijske škole za 2013./2014.

Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Potpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Stručni studij	Nacionalna sigurnost	nema	Povijest diplomacije, Osnove diplomacije, Diplomacija RH,
Specijalistički studij	nema	nema	Međunarodno pregovaranje

Interpretacija rezultata

U sklopu stručnog studija ove Visoke škole postoje tri kolegija koji se bave diplomacijom te mogu ući u treću jedinicu analize, ali ono važnije, pronađen je kolegij pod imenom "*Nacionalna sigurnost*". To je obavezan kolegij u sklopu petog semestra studija, a pokriva cijelo područje nacionalne sigurnosti s posebnim naglaskom na sektoralnu analizu sigurnosti. U sklopu specijalističkog studija takav kolegij ne postoji, ali postoji kolegij "*Međunarodno pregovaranje*" koji je svojevrsan nastavak kolegijima o diplomaciji s stručnog studija.

12. Sažeti pregled svih rezultata analize sadržaja

U prethodno prikazanim tablicama (tablice 1.- 17.) predstavili smo rezultate analize kurikuluma sedam sastavnica Sveučilišta u Zagrebu te tri Visoke škole, a ispod njih napravljena je odgovarajuća interpretacija. U nastavku ćemo tablicom 18. sažeto prikazati rezultate naše analize te ih interpretirati.

Tablica 18. Rezultati dobiveni iz kurikuluma svih sedam fakulteta i tri Visoke škole za 2013./2014.

Svi fakulteti i Visoke škole – sve razine studija	1. Nacionalna sigurnost u nazivu kolegija	2. Podpodručja nacionalne sigurnosti u nazivu kolegija	3. Nacionalna sigurnost kao dio sadržaja kolegija
Agronomski fakultet	nema	nema	Sigurnost hrane, Poljoprivreda i okoliš, Zaštita prirode, Globalna ekologija, Zaštićeni prostori, Očuvanje biljnih genetskih izvora, Rijetka i ugrožena flora Hrvatske, Gosp. u ekološki osjetljivim područjima, Biologija i ekologija divljači, Korištenje i zaštita voda,
Ekonomski fakultet	nema	nema	Turizam i okoliš, Sigurnost informacijskih sustava, Menadžment zaštite okoliša, Poslovna sigurnost
Fakultet elektrotehnike i računarstva	nema	nema	Okoliš i održivi razvoj, Zaštita i sig. inf. sustava, Sig. u Internetu, Sig. analize nuklearnih elektrana, Sig. računalnih sustava, Osnove informacijske sig., Sig. računalnih mreža, Upravljanje sig. rizicima, Sig. bežičnih mreža, Sig. elektroničkog poslovanja, Sig. programske podrške i baze podataka
Fakultet političkih znanosti	Osnove nacionalne sigurnosti, Politike nacionalne sigurnosti, Sustav nacionalne sigurnosti RH	Međunarodna sigurnost, Globalna sigurnost, Globalna sigurnost i mirovne misije	Osnove suv. diplomacije, Ek. politika Hrvatske, Međ. odnosi, Teorije međ. odnosa, Europska sig., Međ. politički odnosi, Hrvatska u europskom sig. sustavu, Hrvatska vojna i ratna povijest, Međ. organizacije, Demokratski nadzor sig.sektora, Povijest diplomacije, Hrvatska vanjska politika, Diplomacija i dipl. komuniciranje, Komparativne sig. politike, Policija, vojska i sig. Službe, Suv. sig. politike, RH i euroatlantske sig. org., Obrambeni sustav RH, Vojna diplomacija RH, Suv. geopolitika i globalni sig. izazovi, Krizno upravljanje u RH, Vanjska i sig. politika EU

Filozofski fakultet	Sociologija nacionalne i međunarodne sigurnosti, Sociologija nacionalne sigurnosti	nema	Tehnologija i održivi razvoj, Etika okoliša, Socijalna ekologija, Sociologija vojske i rata, Terorizam i društvo, Sociologija rizika, Vojna psihologija, Sociologija poslovnog odlučivanja, Poslovne izvjesnice, Razvoj i okoliš
Hrvatski studiji	nema	nema	Sociologija vojske, Socijalna ekologija
Prirodoslovno-matematički fakultet – odsjek za biologiju	nema	nema	Opća ekologija, Osnove zaštite prirode, Ekologija, Zaštita prirode, Gospodarenje morem i zaštita, Ugroženost i zaštita kopnenih staništa u Hrvatskoj, Ekologija šuma, Ekologija životinja, Ekologija kopnenih voda, Ekologija biljaka, Ekološki modeli u zaštiti okoliša, Zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti, Ekologija i sistematika riba, Ekologija ptica, Biološko pročišćivanje otpadnih voda
Visoka policijska škola	Sustav sigurnosti i nacionalna sigurnost RH	Europska i međunarodna sigurnost	Policijske ovlasti i ljudska prava, Obavještajno sigurnosna djelatnost i službe, Modeli obavještajnih službi u svijetu
Visoka škola za sigurnost	nema	nema	Osnove sigurnosti, Sustavi upravljanja sig., Protueksplozijska zaštita, Osnove zaštite okoliša, Prijevoz opasnih tvari, Održivi razvoj i zaštita okoliša, Zaštita prirodnih dobara, Nuklearna sigurnost, Zaštita osoba i imovine, Zaštita od terorizma
Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije	Nacionalna sigurnost	nema	Povijest diplomacije, Osnove diplomacije, Diplomacija RH, Međunarodno pregovaranje

Interpretacija rezultata

Od ukupno 10 analiziranih kurikuluma fakulteta i visokih škola, samo njih četiri ima kolegije koji svojim nazivom odgovaraju prvoj jedinici analize. To su Fakultet političkih znanosti, Filozofski fakultet te Visoka policijska škola i Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije. Bitno za napomenuti je da su u ovu analizu ušli i drugi fakulteti Sveučilišta u Zagrebu, ali na njima nisu pronađeni kolegiji koji bi zadovoljili kriterije naše analize te stoga oni nisu ni prikazani u rezultatima istraživanja. Prvenstveno nas je zanimalo postoji li kolegij "*Nacionalna sigurnost*" na fakultetima koji, ako možemo tako reći, predstavljaju podpodručja samog fenomena nacionalne sigurnosti. Prema Buzanu su to društveno, ekonomsko, političko, ekološko i vojno

područje, a naši ekvivalenti tim područjima su Filozofski fakultet i Hrvatski studiji za društveno područje, Ekonomski fakultet i Visoka škola za sigurnost (budući se prvenstveno bavi sigurnošću na radu) za ekonomsko područje, Fakultet političkih znanosti i Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije za političko područje, Odsjek za biologiju Prirodoslovno-matematičkog fakulteta i Agronomski fakultet za ekološko područje, a budući za Hrvatsko vojno učilište Petar zrinski, koje je trebalo predstavljati vojno područje nema dostupnih kurikuluma, njega je zamijenila Visoka policijska škola.

Zasebni fakultet je Fakultet elektrotehnike i računarstva čijom analizom smo htjeli utvrditi postoje li kolegiji koji se bave nacionalnom sigurnošću u sektoru informatičke, odnosno informacijske sigurnosti koja će s vremenom zasigurno postajati sve važnije područje u sklopu postojećih podjela nacionalne sigurnosti. Budući Fakultet elektrotehnike i računarstva po tom pitanju ima najviše studijskih programa i bavi se vrlo specifičnim područjima iz područja suvremenih komunikacijskih i računalnih tehnologija, ušao je u ovu analizu iako ne predstavlja nijedno od pet već nabrojanih područja klasične sektoralne podjele sigurnosti.

Iz prikazanih rezultata vidljivo je da možemo prihvatiti našu prvu izvedenu hipotezu - *H1* – na svim fakultetima koji su istoimeni potpodručjima nacionalne sigurnosti ne postoji kolegij koji se u cijelosti bavi nacionalnom sigurnošću. Točnije, takvi kolegiji postoje na tri od pet područja, odnosno na četiri od deset analiziranih fakulteta ili visokih škola i to na Filozofskom fakultetu i Visokoj školi za međunarodne odnose i diplomaciju iz društvenog područja, Fakultetu političkih znanosti iz političkog područja te Visokoj policijskoj školi kao predstavnici vojnog područja.

Kolegiji koji su ušli u drugu jedinicu analize postoje na samo jednom fakultetu i jednoj visokoj školi, a to su Fakultet političkih znanosti i Visoka policijska škola. Stoga možemo prihvatiti i našu drugu izvedenu hipotezu - *H2* – na svim fakultetima koji su istoimeni potpodručjima nacionalne sigurnosti ne postoji kolegij koji se bavi tim ili drugim potpodručjem nacionalne sigurnosti. Točnije, ova hipoteza nastala je iz pretpostavke da ako već u sklopu nekog fakulteta ne postoji kolegiji koji u nazivu sadrži "*Nacionalnu sigurnost*", onda barem postoji kolegij koji se bavi potpodručjem

nacionalne sigurnosti koje je specifično za taj fakultet. Tako na Ekonomskom fakultetu i Visokoj školi za sigurnost ne postoji kolegij "*Ekonomska sigurnost*", na Agronomskom fakultetu i Odsjeku za biologiju Prirodoslovno-matematičkog fakulteta ne postoji kolegij "*Ekološka sigurnost*", na Hrvatskim studijima ne postoji kolegij "*Društvena sigurnost*", a kako je već pokazano, na svim navedenim fakultetima ne postoji ni kolegij koji se u cijelosti bavi nacionalnom sigurnošću.

Na svim fakultetima i visokim školama koje su ušle u analizu pronađeni su kolegiji koji ulaze u treću jedinicu analize, koja je ujedno i najšira. Bitno za napomenuti da svega nekoliko od mnoštva pronađenih kolegija u sklopu ove jedinice analize u sebi govori o nacionalnoj sigurnosti, a to su kolegiji u sklopu Filozofskog fakulteta, Fakulteta političkih znanosti te Visoke policijske škole, dok se većina ostalih kolegija na različite načine bavi specifičnim dijelovima potpodručja nacionalne sigurnosti bez da je to u kolegiju uopće spomenuto. To su u najvećoj mjeri kolegiji koji se bave ekološkim potpodručjem nacionalne sigurnosti, ali niti jedan od njih u svojem kurikulumu ne spominje nacionalnu niti ekološku sigurnost.

Za daljnje istraživanje ove problematike bitno za naglasiti je da će se od akademske godine 2013./2014. na Hrvatskom vojnom učilištu Petar Zrinski školovati studente za zvanja prvostupnika vojnog vođenja i upravljanja te prvostupnika vojnog inženjerstva²⁰, a za kurikulum oba smjera može se pretpostaviti da će sadržati kolegije povezane s nacionalnom sigurnošću.

13. Zaključna razmatranja

U teorijskom dijelu rada pokazali smo važnost i povezanost čovjeka sa sigurnošću od davnih vremena pa sve do današnjih dana te utvrdili da je obrambeno-sigurnosni podsustav jedan od ključnih podsustava svake suvremene države i društva. Da bi takav podsustav funkcionirao i bio u mogućnosti nositi se sa izazovima i sve

²⁰ Ščitar, B. (2013.): *Hrvatska dobiva svoj West Point*. Večernji list, 20.9.2013., str. 11.

sofisticiranijim prijetnjama koje se gotovo svakodnevno pojavljuju, državne i civilne institucije zadužene za sigurnosna pitanja moraju biti spremne pravovremeno reagirati s ciljem uklanjanja tih prijetnji, a ta problematika nalazi se u samoj srži ovog rada jer za takvo djelovanje institucijama je potrebna visokoobrazovana radna snaga.

Najvažniji državni dokument za sigurnosna pitanja, Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, ne prati suvremene reforme koje takvi i slični dokumenti doživljavaju drugdje diljem svijeta. U vrijeme donošenja, Strategija je bila prilično korektan dokument (Tabak, 2012.), ali budući se od 2002. do danas po tom pitanju ništa nije promijenilo, njezina današnja korektnost se itekako može dovesti u pitanje. Uzrok takvom stanju osnovnog strategijskog dokumenta svake moderne države možda možemo tražiti upravo u rezultatima našeg istraživanja. Budući smo analizom zaključili da je nacionalna sigurnost podzastupljena unutar kurikulumu sastavnica zagrebačkog sveučilišta, što može značiti da potencijalni kadrovi sigurnosno-obrambenih institucija nisu u potpunosti spremni za rad u tom području te nemaju znanja i vještina potrebnih za suočavanje s preprekama koje im donosi područje nacionalne sigurnosti, može se zaključiti da će Republici Hrvatskoj trebati duboke i dugotrajne promjene ne bi li slijedila svijetle primjere ostalih zemalja koji su sigurnosno obrambenom sektoru pružali mnogo više resursa i političke volje.

Republika Hrvatska, odnosno resorna ministarstva i institucije bi što prije trebale uvidjeti ozbiljnost svih navedenih propusta i problema te omogućiti stvaranje jedinstvenog fakulteta za sigurnosno obrazovanje ili barem, za početak, zasebnog studija u sklopu nekog već postojećeg fakulteta kao što je Fakultet političkih znanosti, a koji je prikazan u prvom dijelu ovog rada. Ulazak u Europsku uniju te procese je zasigurno olakšao i približio njihovu realizaciju te je potrebno uvidjeti da razvoj novih znanja, odnosno institucionalizacija takvih programa može ići jedino na dobrobit cjelokupnog hrvatskog društva i Republike Hrvatske.

14. Popis literature

14. 1. Knjige

1. Buzan, B. (1991): *People, States and Fear: An agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Harvester Wheatsheaf, London.
2. Collins, A. (2010): *Suvremene sigurnosne studije*. Politička kultura, Zagreb.
3. Grizold, A. (1997): *Međunarodna sigurnost: teorijsko-institucionalni okvir*. Fakultet političkih znanosti: Zagreb.
4. Maslow, H. A. (1982): *Motivacija i ličnost*. Nolit, str. 92-106, Beograd.
5. Milas, G. (2005): *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
6. Poljak, V. (1984): *Didaktičke inovacije i pedagoška reforma škole*. Zagreb, Školska knjiga.
7. Previšić, V. (2007) (ur.) *Kurikulum: Teorije, metodologije, sadržaj, struktura: Pedagogija i metodologija kurikuluma*. Školska knjiga, str. 11-34, Zagreb
8. Robinsohn, S. B. (1967, 1981): *Bildungsreform als Revision des Curriculum*. Neuwied, Luchterhand.
9. Tatalović, S. (2006): *Nacionalna i međunarodna sigurnost*. Politička kultura, Zagreb.
10. Tatalović, S. (2009) (ur.) *Obrambeno i sigurnosno obrazovanje u 21. stoljeću*. Politička kultura, Zagreb.
11. Tatalović, S., Bilandžić, M. (2005): *Osnove nacionalne sigurnosti*. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb.
12. Tatalović, S., Grizold, A., Cvrtila, V. (2008): *Suvremene sigurnosne politike: Države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća*. Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb.

14. 2. Članci iz časopisa

1. Bilandžić, M., (2012): *Prema strategiji 'nacionalne' sigurnosti Europske unije*. Policija i sigurnost, 21 (1), str 49-69.
2. Bilandžić, M., Mikulić, I. (2007): *Business intelligence i nacionalna sigurnost*. Polemos, 10 (1), str. 27-43.
3. Miljak, A. (2005): *Su-konstrukcija kurikuluma i teorije (ranog odgoja) obrazovanja*. Pedagogijska istraživanja, 2 (2), str. 235-251.

14. 3. Članak u elektroničkom časopisu ili bazi

1. Poston, B. (2009.): An Exercise in Personal Exploration: Maslow's Hierarchy of Needs. *The Surgical Technologist* 41 (8). str. 347-353. URL: http://www.astd2007.ast.org/publications/Journal%20Archive/2009/8_August_2009/CE.pdf

14. 4. Internet literatura

1. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova RH: O Europskoj uniji [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/europska-unija-\(eu\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/europska-unija-(eu)/) (1.9.2013.)
2. Tabak, I. (2012.): *Kud je nestala nova Strategija nacionalne sigurnosti?* Portal Obris: obrana i sigurnost. <http://obris.org/hrvatska/kud-je-nestala-nova-strategija-nacionalne-sigurnosti/> (1.9.2013.)
3. http://www.osrh.hr/default_hr_news.asp?dqNc=2134&glo@= (21.9.2013.)

14. 5. Dnevne novine

1. Ščitar, B. (2013.): *Hrvatska dobiva svoj West Point*. Večernji list, 20.9.2013., str. 11.

15. Sažetak

Sigurnost, kao jedna od temeljnih funkcija svake države, vrlo je složen i kroz povijest različito shvaćen fenomen. Može se reći da je sigurnost "evoluirala" iz vojno-političke sfere shvaćanja u sferu društvenih odnosa, odnosno društvene svakodnevice. Da bi institucije za nacionalnu sigurnost, a onda i država u cjelini, mogle kvalitetno funkcionirati i odgovoriti na izvore ugrožavanja, moraju imati različite vještine, kompetencije i znanja koja će im omogućiti pravovremeno djelovanje s ciljem uklanjanja prijetnji, odnosno ugrožavanja.

Budući da na Sveučilištu u Zagrebu, a ni na ostalim sveučilištima u Republici Hrvatskoj ne postoji zasebni sveučilišni program koji bi studentima omogućavao stjecanje znanja koje omogućuje rad u sigurnosno-obrambenom državnom sektoru, ovim radom, zbog širine analize, obuhvaćene su pojedine sastavnice zagrebačkog sveučilišta te je analizirana razina implementiranosti kolegija koji se bave problematikom sigurnosti u ukupnom kurikulumu tih fakulteta.

Ključne riječi: obrazovanje, sigurnost, nacionalna sigurnost, kurikulum.

16. Summary

Security, as one of the basic functions of every state, is a very complex and historically differently understood phenomenon. It can be said that security "evolved" from a military-political domain of understanding into a domain of social relations, i.e. social everyday life. For the national security institutions, and thus the state as a whole, to function properly and respond to sources of endangerment, they must possess different skills, competences and knowledge enabling them timely action to remove threats and endangerments.

Seeing how there is no separate university programme, whether at the University in Zagreb or any other university in Croatia, that would allow students the acquisition of knowledge enabling them to work in the security-defence state sector, this paper, for the purpose of breadth of analysis, encompasses individual components of the University of Zagreb and analyses the level of implementation of courses that deal with the issues of security in the total curriculum of individual faculty.

Keywords: education, security, national security, curriculum.